

ADU

Nr. 11

16. Märts 1923

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus («Päevaleht»)

Kõige suurem graafikaõöstus Eestis

Kõige uuemate tehniliste võimalustega sisseseatud

trükikoda

Kõige suuremad ja täielikumad rotatsioon-
masinad, kiirpressid ja ladumismasinad. Kõige
- - mitmekesisem valik trükivahendeid j. n. e. - -

Kõige täielikum, moodsate abinõudega töötav

tsinkograafia

valmistab võrdlemata hästi, kõige kiiremini ja
korralikult kõigisuguseid graafilisi töid ja võib sellel alal
oma täiesti uue sisseade tõttu paremate väljasa-
ma sellekohaste ettevõtete ja julgesti võistelda

Litograafia

Töö kõige kiirem ja korralikum!!!
!!! Hinnad kõige mõõdukamad !!!

KIRJANDUSE,
KUNSTI JA
KULTUURI
AJAKIRI

TOIMETAJA
ED. HUBEL
VÄLJAANDJA
TALL. EESTI
KIRJ.-ÜHISUS

ILMUB IGA NÄDAL

I AASTAKÄIK

TOIMETUS JA TALITUS TALLINNAS, PIKK TÄNAV 2

TOIMETAJA KONETUNNID ÄRIPÄIVIL 1-2

SUURE VALINGU EEL.

Tänavune valimishooaeg langeb ühte jääminekuga ja vetelagunemisega. Siis kui jõed kallastest üle tõusevad ja taevast vihmavalin-
gud voolavad, tõuseb kihutustöö oma kõrge-
male tipule ja lööksõnade valing ujutab maa üle.

Valimiseelne kihutus- ja selgitustöö on tarvilik, aga nii kui ta meil seni avaldunud, on ta ebakultuuriline nähtus. Kõik, kes meie poliitika-elus tegutsevad, ministritest rätseppadeni, valguvad üle maa laiali ja hakkavad kõnelema, kihutama, ässitama. Kõnedes on 90 protsenti igavesti kulunud ja kulutatud lööksõnu, üldseid kohte, valmis lauseklisheesid. Nendega peksetakse jälle kord halastamatult kodanikule vastu pead. Aga jätkem kõnede välimine külg, palju halvem on lugu sisuga.

Sellest ei ole küllalt, et tõsiasju oma kasuks käänatakse ja väänatakse, ehk et tõsiasju üldse ette ei tooda, et oma meeste teeneid naeruväärilikkuseni liialdatakse ja ülistatakse, et oma lubadustes ja töötustes utoopiateni minnakse.

Palju halvem on lugu selle vaimuga, mis kõnelejais ja kõnedes peitub ja mis kihvtitatud on vaenust ja halvaks panemisest teiste parteide ja nende tegelaste vastu. See vaen, mis tekib kartusest vastaste ees, üleliigsest võitluse- ja võistluse-tuhinast, võimuhimust, auahnusest ja väiklasest isiklusest, kihvtitab kihutajaid ja kõnelejaid endid, aga samati ka kuulajaid.

Neist tehakse sarnase kihutusega kas fanaatilised poolehoidjad või leppimata vastased. Rahulikud kodanikud ärritatakse vaenuliku kõnega nõnda kaugele, et nad vilistama, jalgega trampima ja karjuma hakkavad.

See on täiesti vale arvamine, et kuulajate hulgad iseenesest sarnasesse metsikusse meeleollu sattuvad — seda tekitavad vaenust kihvtitatud kõned, mida rahvaesitajad ja -juhid peavad.

Valimiste kihutustöös ei püüta meie tähtsamadki poliitikamehed — kommunistidest kristlasteni ja isesotsidest põllumeesteni — oma halvemaid külgi varjata, otse ümberpöörduvalt: nad demonstreerivad neid häbenemata kõige rahva ees, igalpool, kus aga kuulajaid ja vaatajaid leidub.

Kõnepidajatega ja kihutajatega võistlevad parteide ajalehed ning lendlehed, üldse trükitud sõna. See ei ole aga igakord trükimust, mis neid katab, vaid lihtsalt mustus, laim, kahtlustus. Sõna, see inimliku kultuuri võimsam vahend, trükikunst — kultuuri ja inimsuse kohasem laialilaotamise abinõu, rakendatakse ebakultuuri teenistusse.

Sellega ei taha meie aga pooltki sõna valimise-eelse poliitilise kihutustöö vastu öelda. Ainult selle kihutustöö viisi, tema sisu ja tooni vastu. See kihutustöö peaks kandma puhtseletavat ja selgitavat laadi. See võiks saada, kui teda õigel viisil tehtaks suureks

poliitiliseks ja ühiskondliseks valgustustööks. Ei lähe kunagi muidu nii suurel hulgal kõnelejaid rahva sekka kui valimiste eel. Ja paljudel neist ei puudu ühiskonna ja poliitika elust laiemad teadmised. Miks visatakse see kõik kõrvale ja demonstreeritakse kitsarinnalsust, sallimatust, kihihuvidega piirdumist ja isikkust!

Meie rahvas ei ole kaugeltki küllalt poliitiliselt valgustatud. Meil loetakse ajalehti võrdlemisi teiste maadega väga vähe, poliitilist kirjandust veel vähem. Suur osa valijaist tunneb omagi partei eeskavast ainult mõned lööksõnad ja eksib sagedasti sellegagi, missugune partei kõige paremini tema kaukahuvisid kaitseb. Mis oleks nüüd tarvilikum, kui rahvale üksikute poliitiliste ja ühiskondlike ilmavaadete põhilauseid tutvustada ja neid näidetega teiste rahvaste ja meie rahva lühemast arenemisloost pildistada! Ja kunas oleks see kohasem teha kui valimiste eel, kus sarnaste küsimuste vastu eriline huvi olemas! Selle kõrval ei tarvitseks teiste parteide vaadete, eeskavade ja taktika arvustamine ja selgitamine mitte puududa. See võib aga niisuguse objektiivsusega sündida, et mitte trampimist ega vilistamist esile ei kutsu, vaid austust kõneleja enese vastu ka vastaste poolt.

Selle vastu võib iga kihutuskõneleja öelda, et rahvas asjalikku, rahulikku ja objektiivset kõnet kuulda ei taha, et ta ägedat kihutuskõnet ja vastaste mahategemist nõuab.

Kas peab sellele, kes puhta veega ei lepi,

kihvtist, erutavat, hullustavat, märatsema panevat viina andma? Need, kes endid rahva juhtideks ja juhatajateks tahavad pidada, peaksid juhitavast massist kõlbliselt kõrgemal seisma. Vastaste mahategemisega, tõsiasjade oma kasuks käänamise ja igasuguste väärvõtetega võib üht osa valijaid korraks oma poole võita. See on aga kõige pimedam või kõige kärsitum valija. Järgmisel korral annab ta oma hääle kahtlemata mõnele teisele parteile.

Kõige sellega ei taha meie valijaid kihutuskooolekuilt ega kihutuskirjanduse lugemisest eemale peletada, veel vähem valimiste vastu leigust või ükskõiksust äratada. Mindagu oma meeste ja samati ka vastaste kõnesid kuulama, iseäranis just vastaste kõnesid. Loetagu oma meeste lehti, aga ärugu jäetagu vastaste omi tundma õppimata. Kahtlemata on meil veel paljud valijad seal, kus nad olema ei peaks. Paljud peaksid enestele kohasemat parteid otsima hakkama. Kitsas tasku- ja ühepäevahuvi või lööksõnad on mõndagi pimestanud, varem või hiljem peavad silmad avanema. Valimisteeelne aeg on valijale kõige kohasem oma senise seisukoha revideerimiseks ja ümberhindamiseks. Valimiseelne kihutustöö, kõik kõned ja kirjutused peavad selleks valgustavalt ja seletavalt kaasa aitama. Valija kohus on kõnelejaid ja kirjutajaid arvustada ja hinnata, ühte viisi vali olles oma kui võõra partei vastu.

Ainult sel kombel end ette valmistades võib valija teadvusega valimistest osa võtta.

MUINASMAA.

HANNIS HEINZ EVERS. Tõlkinud E. J.

Kui aurik Portau Prince'i sadamas seisis, sööstis Sinipaelake einelaua saali. Hingetult jooksis ta ümber laua.

„Kas mamma pole veel siin?“

Ei, mamma oli alles omas kajutis. Aga ohvitserid ja reisijad kargasid kõik püsti, et Sinipaelakest sülle võtta. Kunagi ei olnud ühelgi daamil „Praesident'il“ nii palju austajaid olnud, kui sellel kuueaastasel, kes alati naeris. Kelle tassist Sinipaelake teed jõi, oli õnnelik kogu päev. Ta kandis alati valget patistkleiti, ja väike sinine paelake suudles tema valkjaid

lokke. Sadakord päevas küsiti temalt: „Miks hüütakse sind „Sinipaelakeseks?““ Seepeale naeris ta: „Et mind leida võib, kui kaduma lähen!“ Aga ta ei kadunud, ehk ta küll igas sadamas üksinda ringi jooksis. Ta oli Texasist pärit ja tark nagu väike koer.

Ükski einetajatest ei suutnud teda täna tabada. Ta jooksis laua otsa ja ronis kaptenile sülle. Selle peale naeratas tugev friislane. Sinipaelake eelistas teda alati ja, seepärast oli ta väga uhke. „Kasta!“ ütles Sinipaelake ja pistis oma kuiviku temale teetassi,

„Kus sa siis täna juba nii vara käisid?“ küsis kapten. „Oo, oo! ütles laps ja tema sinised silmad sädelesid heledamini kui paelake juustes. „Mamma peab ühes tulema! Teie kõik peate kaasa tulema! Meie oleme muinasmaal!“

„Haiti — muinasmaa?“ imestas kapten. Sinipaelake naeris.

„Ma ei teagi, mis on selle maa nimi, — kuid see on muinasmaa. Ma olen ise neid suurepäraseid koletisi näinud, nad lamavad kõik sillal turuplatsiveerel. Ühel on käed nii suured kui lehmal, teisel selle kõrval pea nagu kahel härjal. Ja ühel on soomusnahk kui krokodillil — oo, nad on palju toredamad ja algupärasemad kui minu muinasjutude kangelapsed! — Tahad kaasa tulla, kapten?“

Sinipaelake hüppas vastu ilusale daamile, kes astus praegu saali.

„Mamma, ruttu, joo oma tee ära! Ruttu, ruttu! Sa pead ühes tulema, mamma! Meie oleme muinasmaal!“

Kõik läksid kaasa, isegi esimene inseneer. Tal oli väga vähe aega ja ei olnud isegi einitama tulnud; midagi tema masinas oli rikki läinud, mis seni pidi korda seatama, kuni nad peatusid sadamas. Sinipaelakesele meeldis tema, sest ta mõistis nii ilusaid nikerdusi teha kilpkonna luust. Ja seepärast pidi tema tingimata kaasa minema. Sinipaelake valitses ju tol korral laeval. „Ma töötan kogu öö!“ ütles ta kaptenile. Sinipaelake kuulis seda ja noogutas tõsiselt: „Jah, seda võid sa küll. Siis ma magan.“

Sinipaelakese juhatusel ruttasid kõik läbi mustade sadamtänavate. Igast uksest ja aknast piilus mõni uudishimuline neegrinägu. Nad hüplesid üle veeloikude ja Sinipaelake naeris üleolevalt, kui tohter vääratas ja so-pane vesi tema valgele ülikonnale paiskas. Nad sammusid peatumata läbi viletsate turgpoodide rägastiku, kus neegrinaised kõrvulukustavalt kriiskasid.

„Vaadake, vaadake, seal nad on! Oo, need armsad koletised!“ Sinipaelake vabastus ema käest ja tormas kivisillale, mis viis üle kuivanud oja. „Tulge kõik, tulge ruttu, vaadake imeolevusi, vaadake neid suurepäraseid

hirmutisi!“ Ta löi rõõmu pärast käsi kokku ja kargles kiirel sammul üle kuuma tolmu.

— — Seal lamesid kerjused, kes inimesetele oma hirmsaid haigusi paljastasid. Neegril lähivad neist hoolimata mööda, kuid muulane ei suuda seda, ilma et ta käe pistaks sügavale taskupõhja. Seda teavad kerjused väga hästi ja hindavad neid. See, kes ehmunult tagasi pörkab, annab kvarteri, aga daam, kes merihaigeks jääb, — vähemalt dollari.

„Oo, vaata ometi, mamma, seda seal soomusnahas! Kas pole ta ilus?“

Ta näitas neegrit, keda hirmus nahahai-gus üleni moonutanud. Rohekas-kollane näis ta, ja vastikud korbatükid rippusid tõesti kolmnurgetest soomustes keha küljes.

„Ja see seal, kapten, vaata ometi! Oi, kui naljakas ta on! Tal on pühvlipea ja nahkmüts on talle külge kasvanud!“ Sinipaelake löi oma päiksevarjuga ühele musthiiglasele pähe. See põdes jäledat haigust, mille tõttu pea hiigla-kõrvitsa suuruseks oli paisunud. Sealjuures olid juuksed viltunud ja rippusid paksude pikkade lappidena alla. Kapten püüdis Sinipaelakest eemale tõmmata, kuid see värises lõbu pärast ja tõmbas teda teise juure.

„Oo, kallis kapten, oled sa iialgi sarnaseid käsi näinud? Ütle, kas pole need ilusad?“ Sinipaelake sädeles joovastusest ja kummar-dus maani haige ette, kelle käed olid paistetanud mitmesugusteks vormideks. „Mamma, mamma, vaata ainult: tema sõrm on paksem ja pikem, kui minu terve käsivars! Oo, mamma, kui mul ometi ka nii ilusad käed oleksid!“ Ja ta sirutas oma käe kaugeleulatava neegri pihku, mis nagu väike valge hiireke pruunil põhjal peitu puged.

Valjusti kiljatas ilus daam ja langes mines-tades inseneeri käte vahele. Kõik askeldusid tema ümber, tohter kastis ninarätiku kõl-niveega ja pani selle tema otsale. Sinipaelake soris ema kleiditaskus, võttis lõhnaõlipudeli ja hoidis selle tema nina all. Ta põlvitas maas, suured pisarad veeresid sinistest silmadest ning niisutasid ema nägu.

„Mamma, armas, magus mamma, palun, ärka jälle! Palun, palun, palun mamma! Oo, üsna ruttu, kallis mamma, siis näitan sulle veel palju imeilusaid olevusi! Ei, nüüd ei tohi sa mitte magada: meie oleme ju muinasmaal!“

MARTIN LIPP †.

Viimased aastad on saanud meie ärkamisaja tegelastele lahkumisaastateks. Mõõdunud aastal lahkusid elavate ridadest laulik Ado Reinvald, õp. V. Eisenschmidt, Hain Henno, Juhan Kurrik j. t., käesoleval aastal on neile järgnenud Lilli Suburg ja õp. Martin Lipp.

Nagu teada kannatas õp. Lipp kauemat aega kidura tervise all, viibis mõõdunud aastal Tartu haavakliinikus, kus ta raske põletiku läbi põdes. Hiljuti võttis haigus jälle võimust ja ülemineval nädalal tuli ta Tallinna Greiffenhageni kliinikusse, et uut lõikust lasta ette võtta. Lõikus õnnestas küll rahuldavalt, kuid lõikuse tagajärjel tekkinud südamenõrkuse tõttu kustus tema elu neljapäeval, 8. märtsil.

Oma viimse puhkepajaga leiab kadunu Nõo surnuaial, millises koguduses kauemat aega teenistuses oli.

Lubatagu siin mõned read lahkunu eluloo ja tegevuse vaatlusele pühendada, et näha ühtlasi, millised teened temal meie kirjandus- ja haridusajaloos leiduvad.

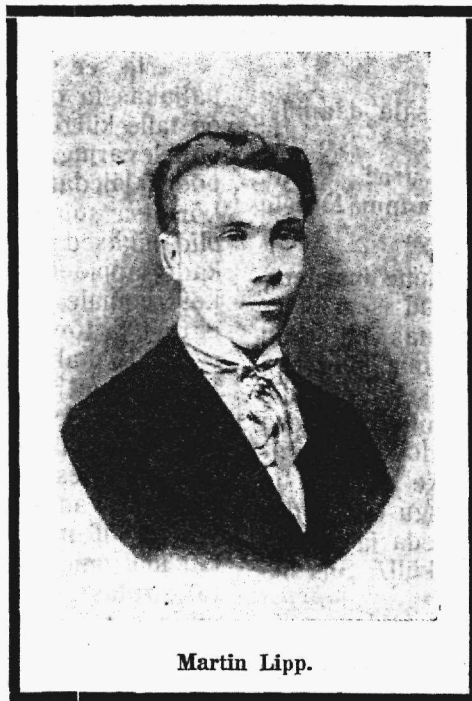
Martin Lipp sündis 2. aprillil (vana kal. järele) 1854 a. Tarvastus Viljandi maal talurentniku pojana. Isa renditalu seisis looduse poolest ilusal, kahiseva kaasiku ääres, ning läikiva järve ja laialisest luhast läbivoolava jõe kaldal.

7-aastaselt viidi poiss Vooru külakooli, kuhu ta kaheks talveks jäi, ning selle järele Tarvastu kihelkonna kooli tuntud isamaalase H. Vühneri juure õppima. Aastal 1867 astus ta Valga kreiskooli ja selle järele Tartu gümnaasiumi, õppis 1874—78 a. Tartu ülikoolis usu-teadust. Kadunul tuli suurte raskustega võidelda, enne kui prooviaastat Paide õpetaja parun Tiesenhauseni juure pidama pääsis. Selle järele oli M. Lipp veel kuu aega Jisakus ja kaks aastat Tartus Saksa Jaani koguduses abiõpetajaks, enne kui päris õpetajaks Kaarmasse Saaremaale valiti. 1884 a. kutsuti M. Lipp Tartu lähedusse Nõo koguduse õpetajaks. Ta võttis selle kutse mõttega vastu, et Tartu raa-

matukogude lähedus võimaldab paremini kirjanduslise töö tegemist. Nõo koguduse hingekarjaseks oli ta tänapäevani.

Oma otsekoheste kutsetöö kõrval on M. Lipp elavat tegevust avaldanud kirjanduse alal. Vaimulikkude kooliraamatute kõrval on M. Lipp ilmutanud terve rea luuletuskogusid, Masingi suguvõsa uurimuse, kirjutusi Eesti perekondade ja haridusajaloo uurimise suhtes jne.

Oma kirjanduslikku tegevust alustas M. Lipp luuletajana. Ta oli 27-aastane, kui tema esimene luuletus „Eesti Postimehes“ trükituna ilmus. See — „Kas tunned maad, kus kõlab kuldne keel?“ j. t., sündisid Saksa klassiliste luuletajate mõju all. Saksa mõju avaldus M. Lipu peale on arusaadav, sest ta oli Saksa hariduse saanud. Alles hiljem Soome rahvuslaste ja Soome keelega tutvunedes vabanes ta Saksa inspiratsioonidest ja hakkas, nagu ta ise ütleb, iseseisvamalt luulepõldu harima, algupäraseid laule looma. See murrang-aeg oli 1881 a., mida luuletaja ise enese kirjandusliku tegevuse väljaarendamiseks kõige tähtsamaks kogu oma elus peab. Sellal omas M. Lipu luule oma põhitoonid, mis domi-

Martin Lipp.

neerivaiks jäid kuni ta luuletoodangu lõpuni. Tendentsiliselt omas M. Lipu luule kristlik-kõlblike karakteri, väljendades sellal Eesti maksvaid üldiseid luulemotiive — isamaa, kallim, loodus.

Isamaalist vaimustust, — M. Kampmanni sõnu tarvitades, — mis vanemate äratajate rinnas leegitses, päris nooremate hulgast iseäranis rohkel mõõdul lüüriline luuletaja Lipp, kellel vast oma aja kohta seesama tähtsus on, mis varemalt Koidulal.

„Isamaa, su oma olen
Oma vara, verega;
Oh, et viimsel hingeõhul
Tohiksin sind teenida!“

Luuletaja on pannud selle salmi oma viimse luuletuskogu „Päikese kullas“ (1909) isamaa laulude mottoks, mida võiksime üldiselt tema

isamaalaulude mottoks võtta. Sest mitte ainult asja-pateetliselt ei korda ta jälle teisel:

„Eesti rahvas sada sidet
Sinuga mind seovad,
Tuhat pühamida pidet,
Mis on kaljust kangemad“.

Sarnast intensiivset isamaa-armastust on vististi noorematest luuletajatest ainult K. E. Sööt'il olnud, kes ütleb enese sadatuhat pide-mega nagu takjas isamaas kinni rippuvat. M. Lipp on pühendanud kõige rohkem laule kaht-lemata isamaale.

M. Lipu armastuslaulud on suuremalt osalt nukrad ja eelegilised. Neis kostab alatasa rahustamatu lein kallima järele, kes läinud kaugele, kaugele, kes ei tule iial tagasi, kes varisenud varakult hauda. „Ta tõeline arm-sam on isamaa,“ sõnab Fr. Tuglas Sööt'i puhul ja seda võiks väga hästi ka M. Lipu kohta korrata. Omad sügavamad armastuslaulud on laulnud M. Lipp isamaale, kuna tema kallim on tõeliselt läinud kaugele merede taha.

Ka loodus, emarmastus j. t. motiivid on pakkunud M. Lipu luulele inspiratsiooni, ent need tunduvad enam banaalsematena ja teh-uina kui esimesed.

M. Lipp oli ärkamisaja kirjaniku põlve noo-

rema generatsiooni aktiivsem ja viljakam luule-taja. Ta luuletused ilmusid sellal ajakirjandu-ses ja äratasid vaimustust, hiljem moodustusid neist järgmised luuletuskogud: „Kodu kannid“ (I jagu 1897, II jagu 1899), „Lihtsad lilled“ (1902) ja „Päikese kullas“ (1909).

Viimasil aastail oli lakkanud M. Lipu muusa ja ta vaikis luulepöllul. Oma kirjandusliku tegevust jätkas ta aga Eesti suguvõsade uurimuse alal. Selle töö esimese viljana ilmus küm-mekond aastaid tagasi „Masingite suguvõsa“. Käsikirjas enam-vähem trükivalmis on ta järele jätnud Dr. Karelli ja Jannau suguvõsa uurimuse. Tema on esimesena sel alal tegutsenud ning nen-de uurimustega rikkalikku lisandust Eesti kul-tuurloo valgustamiseks toonud. Samuti ei saa huvitavus ja väärtus puuduma ta memuaaridel, mida tähendas üles viimastel aastatel. Ta memu-aaride-kogu on käsikirjas umbes tuhande-lehe-küljeliseks paisunud. Ta aimas juba ammugi surma lähenevat ohtu ning nüüd on see saabunud.

Siis vaikineb mu valu
Voog mässav, vihane,
Mind lootus kuldsel laeval
Viib kuldse kaldale.

A. R—se.

KEISER ALEKSANDER II KURBLOOLINE ROMAAN.

MAURICE PALÉOLOGUE. Tõlkinud J. A.

(Järg.)

14. aprillil 1879, hommikul, jalutas keiser nagu harilikult oma palee ümbruses. Seal tuli talle üks noormees vastu ja laskis revolvrüst neli pauku tema peale. Kuulid läksid vastas-oleva maja seina.

Laskja võeti sealsamas kinni. Kui teda politsei jaoskonda viidi, püüdis ta end kihvitada.

Tema nimi oli Aleksander Solovjev. Ta oli kolmkümmend aastat vana ja ameti poolest kooliõpetaja. Oma kuriteo kavatsuse tekkimise ja asjaolude kohta keeldus ta igasugust seletust andmast. Kohtuuriija käis talle peale, et ta kõik üles tunnistaks, seletades temale kõige heasüdamlikumalt, et täielik ülestunnitus oleks temale ainult kasuks. „Ärge käige peale; teie ei saa minult midagi teada. Olen juba ammugi oma elu täielikult ohverdanud. Pealegi, kui la-seksin endalt ülestunnistusi välja pigistada, tapaksid mind minu kaaslased ja veel samas van-gilas, kus praegu oleme“, vastas Solovjev.

Solovjevi kallalekippumine näitas kohuta-valt, missuguses seisukorras riik oli. Kuid mis parata? Valitsuse enda keskel valitses lahku-minek. Ministrid vaidlesid ja ei suutnud kõige vähemagi korralduse asjus kokku leppida ega mingit arvamist toetada. Nad sajasid ainult salapolitseid ja eriti kindral Drenteln'i, kes Mjesentsevi asemele kolmanda osakonna üle-maks oli nimetatud. Isiklikult oli Aleksander II. äärmiste abinõude tarvitamise vastu. Viimaks andis ta järele, et kõige tõbisemates koh-tades „kõvendatud piiramise seisukord“ välja kuulutatakse.

Nimetati kuus kindralkuberneri erakorraliste volitustega ja ülemvõimu käsitamise õigusega, nimelt: Peeterburi, Moskva, Varssavi, Kiievi, Harkovi ja Odessasse. Neil oli õigus arreteerida ja maalt välja saata iga kahtlast isikut, seisma panna ja ära keelata iga ajalehte või ajakirja, omal algatusel tarvitusele võtta iga abinõu, mida nad korra alalhoidmiseks soo-

vitavaks pidasid. Niisugusteks võimumeesteks oli tsaar heaks arvanud nimetada ka kolm kindralit, kes viimases sõjas kõige rohkem välja paistnud: kindral Todtleben, kes Plevna valdas; kindral Gurko, kes esimesena Balkanitest üle läks; kindral Loris-Melikov, kes Karsi kindluse ära võttis.

Olles need hädapärased korraldused teinud, sõitis keiser 24. aprillil Livadiasse. Keiserinna saatis teda, nii jõuetu ja otsas kui ta oli: nagu surnukahvatu, silmades palaviku tuli.

Vürstinna Dolgorukaja oli eelmisel päeval välja sõitnud: et ta end oma armsas Bujuk-Serai villas juba sisse oleks seadnud ja välja puhanud, kui keiser tuleb.

*

Ent tsaaril-isevalitsejal, suure riigi ainsal peremehel, ei olnud aega viibida Armiida aia nõiduses ja iharuses.

Ta pidi varsti tagasi tulema pealinna, kus võitlus nihilismi vastu tema juuresoleku tarvilikuks tegi. Siseminister Makov, kohtuminister Nabakov, sõjaminister kindral Miljutin, salakantselei ülem kindral Drenteln, keda kuus kindralkubernerit toetas, pidasid seda võitlust suure süüdistusega. Revolutsiooni terrorismile seadsid nad vastu valitsuse terrorismi. Surveabinõude mõju suurendati veel seega, et protsesside käiku lühendati. 17. augustil 1879 avaldatud ukaasi järele võis iga isikut, keda poliitilises kuriteos süüdistati, ilma eeluurimiseta ja tunnistajate ülekuulamata surma mõista ning ilma edasikaebamise õigusega hukata. Nende korralduste valjus mõjus. Suve lõpul ei olnud enam nihilistidest midagi kuulda. Tapmise taudile näis piir pandud.

Kasutades seda üldist rahunemist, sõitis Aleksander II. septembri algul uuesti Krimmi, mõeldes sinna kuni talveni jääda.

Tsarinna, kes nõrkemise viimsesse järku oli jõudnud, puhkas Kissingenis. Sealt tahtis ta sõita Cannes'i, kus viibimisest ta endale koostust lootis.

Aleksander Nikolajevitshil oli seda suurem vabadus läbikäimises oma sõbrannaga, kelle juures ta veetis kogu aja, mida tal korda läks oma ametlikkudelt kohustustelt võita.

Keiser tuli alati ratsa ühe kasaka saatel, kord musta, kord võikja, kord valge täku seljas. Need kolm uhket takku oli temale sultan Abdul-Hamid kinkinud. Katariina Mihailovna ootas teda oma laste keskel. Keiser mängis enne lastega.

Terved tunnid jäi ta oma armsama juure õitsva veranda alla või palkonile, kust avanex hõbedane vaade Mustamerele. Ta jutustas

seal Katariina Mihailovnale kõige vähemadki üksikasjad kõigest, mida ta päeva jooksul oli teinud. Ta jutustas isikutest, keda ta oli jutule võtnud; palvetest, mis temale oli saadetud; aruannetest, mida temale oli ette kantud; käskudest, mis ta oli annud. Viimaks, võttes oma jumaldatud olevuse oma rinnale, kor-das ta temale oma igavest armulugu.

Sagedasti kirjutas ta temale õhtuti, et kor-rata oma õnnetunnet, tänu, jumaldust ja rahul-damata tarvidust tema järele.

Keiser oleks tahtnud lõpmatuseni pikendada seda seisukorda. Ent novembri viimastel päevadel tegi põhjatuul elamise Krimmi rannal võimatuks. Pidi tagasi tuldama talvepalee kōetud ruumidesse.

Tagasisõidul peatus keiser Moskvast. Ta jõudis sinna 1. detsembril kella 10 paiku õhtul. Üks telegramm, mis ta teel keiserinnalt oli saanud, tegi ta rahutuks: vaesel Maria Aleksandrovnal oli juba mõnda päeva raske lām-mastuse kriis. Niipea kui tsaar Kremliisse oli jõudnud, telegrafeeris ta:

„Jõudsin praegu 14-kraadilises külmas õnnelikult Moskvasse. Sain Sinu teated Tuulas. Olen trōöstita, et Sinu seisukord ikka endine. Minu tervis on hea ja ma ei ole sugugi väsinud. Sind kaisutab õrnalt

Aleksander“.

„Jõudsin praegu õnnelikult Moskvasse...“ Ei puudunud palju, et ta sinna üldse ei oleks jõudnud.

Pool tundi pärast keisri äraminekut vak-salist käis põrutav plahvatus, mis paiskas roo-bastelt parajasti sissesõitva rongi ja purustas kõik aknaklaasid. Selle rongiga sõitis tsaari багааш ja keiserliku kantselei personaal: see oli keisri saaterong, mis õigusepärast pool tun-di enne „Tema Majesteedi rongi“ oleks pida-nud sõitma. Ent miski veduririke oli Harkovi juures sundinud rongide korda muutma.

Kahe meetri sügavusel igasuguse ballasti all leiti miini ase ja elektriaparaadi rusud. Apa-raat seisis 80 meetri pikkuse maa-aluse käigu kaudu ühenduses ühe väikse majaga, mis raud-tee kõrval asus. Mõni nädal tagasi oli selle ma-jakese üürinud keegi inseneer, kes end Suho-rukoviks nimetas. Pärast plahvatust oli üür-nik kadunud.

Kuulda saades hädaohust, mis teda oli äh-vardanud, hüüdis Aleksander II:

—Mis neil viletsatel küll minu vastu peaks olema? Mispärast ajavad nad mind taga nagu mõnda metslooma?

*

Moskva plahvatusega algasid nihilistid uut taktikat. Nüüdsest peale koondasid nad kõik oma plaanid, kõik oma kavatsused, kõik oma julguse, kõik viha, kõik oma mässuliste ja rahutute hingede võimu keisri isiku vastu.

17. veebr. 1880 a. kell ½7 õhtul ehmusid kõik Peeterburi elanikud hirmsast plahvatusest. Samal silmapilgul nähti Talvepalee kohalt tõusvat paksu suitsusammast. Keiserliku palee söögisaal oli õhku lennanud.

Aleksander II oli sel õhtul söögilauda kutsunud oma sugulase, Battenbergi printsi Aleksandri, kes hiljuti Bulgaaria vürstiks oli valitud. Keiser oli temaga natuke kauemini oma kabinetti jäänud juttu ajama, ja see juhulik viivitus päästis keisri elu.

Sellest hoolimata nõudis plahvatus palju ohvrid. Olles pandud põranda alla, purustas miin terve vahiruumi, mis alumisel korral otse söögisaali all asus: kuuskümmend seitse Soome rügemendi soldatit oli maetud rusude alla, kust välja võeti 19 surnut ja 48 haavatut.

Keiserinna ruumid, mis söögisaali kõrval asusid, olid plahvatusest tugevasti vapustada saanud. Maria Aleksandrovna oli alles hiljuti Peeterburisse tagasi jõudnud. Olles kaotanud igasuguse lootuse terveksaamiseks ja painatud alalistest attentaatidest, mis keisrit ähvardasid, oli ta Cannes'ist lahkunud, hoolimata arstide palvetest. Ta ei tahtnud surra kaugel omastest. Ent sel päeval, 17. veebruaril, oli lämmastuse kriis talle toonud letargia-taolise tarretuse. Ta ei kuulnud plahvatust: ta sai sellest alles järgmisel päeval teada.

Ülemisel korral said vürstinna Dolgorukaja toad ka tunda põrutust. Välgukiirusel aimas vürstinna hädaohtu. Järsu liigutusega haaras ta oma lapsed ja tormas keisri poole. Kuid juba eeskojas surus keiser teda oma rinnale: ka keisri esimeseks mõtteks oli olnud tormata armsama poole.

Kolm päeva hiljem pidas keiser oma kohuseks osa võtta sõdurite matusest, kes tema palee valvamisel olid surma saanud.

Pea püsti, astus ta ühtlasel ja majesteetlikul sammul. Ent tema näo kahvatus ilmutas üksi tema hinge kannatust. Kui ta nägi kirste reastatuina, ei suutnud ta tagasi hoida ohket, ja ta ütles murtud häälega:

— Võiks arvata, nagu oldaks ikka veel Plevna kaevikutes!

See terroristide uus vägitükk tekitas kõigis Vene rahva kihtides kohkumist ja hirmu.

Niisuguse julge teo ees oldi täiesti kohmetud. Kuidas olid nihilistid võinud kavatseda, ette valmistada ja teostada niisugust attentaati? Tähendab, neil oli kaasteedajaid kojateenijate hulgas, vahest koguni nende hulgas, kelle kätte koja julgeolek oli usaldatud...

Mõne aja pärast saadi kõik vandeseltsi üksikasjad teada. Keegi kahekümne kaheksa aastane revolutsionäär, nimega Halturin, oli end puusepaks muutnud. Juba kümme kuud töötas ta ühe ehitusettevõtja juures, kes temast ta hoolsuse, heasüdamlikkuse ja eeskujuliku ülespidamise pärast suurt lugu pidas. See ettevõtja palgati talvepaleesse miskit tähtsat laetööd tegema. Ta tarvitas selleks tööks oma paremaid töölisi, nende hulgas ka Halturinit, kelle kohta mingit kahtlust ei olnud. Igale hommikule ja igal pealelõunal otsiti puusepad läbi, enne kui neid talvepaleesse lasti. Varsti aga, kui neid juba kõiki tunti, ei otsitud neid enam läbi. Halturini oli isegi korda läinud sõprust teha ühe valveteenistuse sandarmiga, kes temale oma tütre lubas naiseks anda. Nihilistil oli niiviisi kerge asi oma riistade hulgas igapäev üht dünamiidi pakki sisse tuua. Pakid peitis ta prügi ja laastude alla. Kui ta sel moel viiskümmend kilogrammi dünamiiti sisse oli toonud mahutas ta lõhkeaine ühte õõnsusse, kust läks pikk süütenöör. Tema rehkendused olid nii täsmalised, et ta rahulikult võis ära minna, kui süütenööri põlema oli pannud.

Nende üksikasjade avalikukstulek suurendas ainult üldist kohkumist. Missugust uut katastroofi tuli nüüd oodata?.. Eugène-Melchior de Vogué, kes siis Prantsuse saatkonnas viibis, kirjeldab järgmiselt üldist kabuhirmu: „Inimesed, kes neid päevi kaasa elasid, võivad tunnustada, et ei olnud sõnu, millega kõigi seltskonna kihtide kohkumist ja kohmetust oleks võinud väljendada. 2. märtsiks, mis oli pärisorjuse kaotamise aastapäev, kuulutati ette miiniplahvatusi mitmes pealinna kvartallis. Nimetati koguni uulitsaid, kus plahvatused pidid tulema; perekonnad kolisid ümber, teised lahkusid linnast. Politsei, kes oma võime-tust tundis, kaotas pea. Valitsuse organism tegi ainult veel refleksiülgutusi. Rahvas teadis seda ja palus härduses endale uut valitsussüsteemi, palus endale päästjat“.

(Järgneb.)

Trükivigade õiendus: Lhk. 295, esimene veerg, neljanda kärke algus tuleb lugeda: Sellegipärast sundis suurvürst Nikolai türklastele peale lepingu jne. . . .

Sama veerg, 17. rida alt, tuleb lugeda: ... et San-Stefano lepingut Briti nõuetele vastavalt muuta.

Näited Poola kunstist.
Clement Swiecinski*)

Jeanne d'Arc.
(Prantsuse ajalooline rahvuskangelane.)

Prohvet Jeremias.

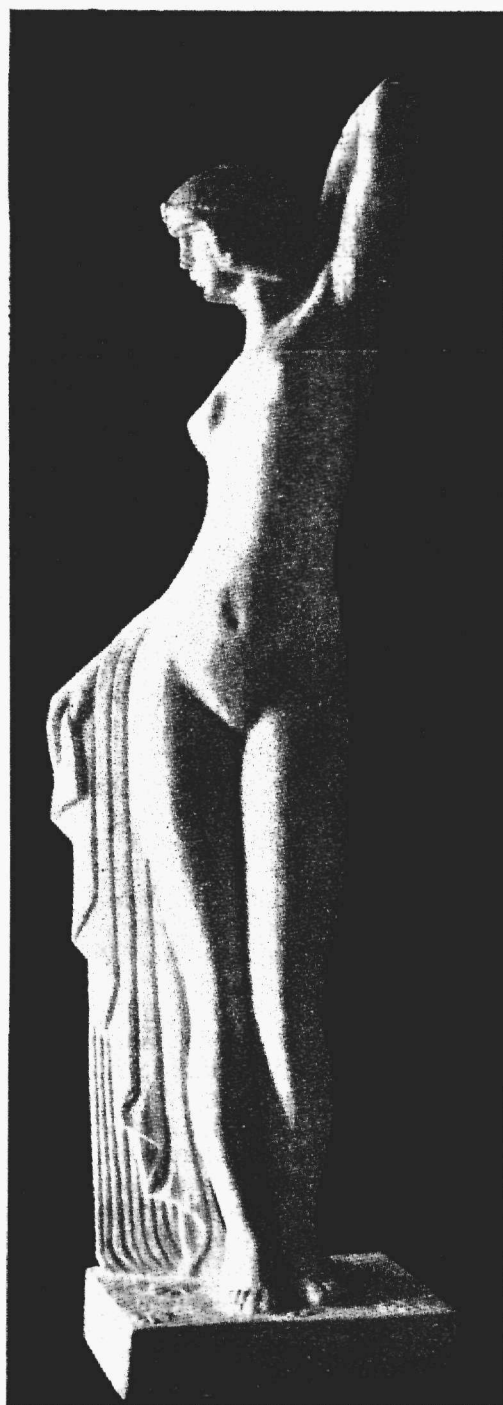
*) Clement Swiecinski on nüüdisaja tähtsam Poola kujur. Elab Pariisis ja on oma kujudega seal mitmetel näitustel esinenud.

Näited Poola kunstist.

Clement Swiecinski.

Püha Neitsi põgenemas.

Supleja.

PÜHA KATARIINA SIEENAST.

SELMA LAGERLÖF. Eest. I. N.-V.

Vanaaegne maja, püha Katariina kodu Sieenas ta mälestuspäeva pühitsemisel aprillis. See on vana maja Värvalite tänaval, maja ilusate lodshiatega ja hulga väikeste tubadega, millest nüüd on saanud kabelid ja magamisruumid. Rahvas astub maija, kandes bukette, valgeid lilliaid, ja kogu õhk on täis viiruki ning kannikeste lõhna.

Ja astudes maija igaüks mõtleb: Siin on kõik nii, nagu oleks väike Katariina alles eile surnud, nagu oleksid teda näinud ja tunnud kõik need inimesed.

Kuid, õigust ütelda, on võimata uskuda, et ta on surnud, sest muidu peaksid pisarad voolama ja kaebed kostma praegu valitseva vaikse tagasihoidlikkuse asemel. Pigemini näib kallikspeetud tütar olevat läinud mehele ja jätnud maha isamaja.

Vaadake ainult neid kõrvalmaju! Vanaaegsed seinad on rikkalikult ehitud. Aga tema majas alles on ukсед ja lodshiad lille girlandidega kaunistatud, värske kevadrohelisega on külvatud trepid ja lävel ning tubadesse on pandud lillepuhmad.

Ja võimata on uskuda, et ta on surnud ju viissada aastat tagasi. Pigemini näib ta olevat pühitsenud oma pulmad ja sõitnud kaugele maale, kust niipea ei pääse tagasi ehk isegi iialgi. Kas ei ole majad ehitud erepunaste rätikutega, punaste vaipadega ja punaste siidlippudega ning kas ei ole pistetud suured punased paberist roosid tumedaatesse liikumata tamme girlandidesse ning kas ei ripu üle uste ja akende punased vaibad kuldnarmastega? Kas võib olla midagi veel lõbusamat?

Kuid vaadake, kuis liiguvad majas vanal-dased naised ja vaatavad ta varandust. Nagu oleksid nad näinud, kuidas ta kandis nimelt seda linikut ehk seda nunnarüüd. Nad astuvad tuppa, kus elas, nad näitavad ta süngi ja ühe kokkukõidetud paberikimbukese peale. Ja nad jutustavad, kuidas ta esialgu ei saanud ära õppida kirjutamist ja siis korruga hakkas kirjutama — ilma kellegi õpetuseta. Ja vaadake, milline ilus, selge käekiri! Siis nad näitavad väikest pudelit, mida alati kandis vöö vahel, et oleks käepärast olnud tilgad haigele, kes võis vastu tulla, — ja nad kiitsid vana öölampi, mille ta kaasa võttis õõseti, kui läks haigete juure. Ja nad nagu oleksid tahtnud öelda: „Oh Jumal, mu Jumal, ja teda ei ole enam, seda väikest Katariina Beninkaasat, ja enam ei tule tagasi hoolitsema me, vanakeste, eest!“

Nad suudlesid ta pilti, võtsid lilli buketist ja panid paigale mälestuseks. Ja näib, nagu oleksid järelejäänud ammu juba leppinud ta lahkumisega ja katsuksid teha kõik, mis iganes võimalik, et võimalikult elavana hoida mälestust sellest, kes lahkunud. Vaadake, seal seinal on joonistatud samm sammult kogu ta lühikene elulugu. Siin on pilt, kuidas lõikab omad pikad ilusad juuksed, et ükski mees ei armastaks teda ning naiseks ei võtaks. Oi, oi! palju tal häbi tuli kanda sellepärast. Hirmus on mõelda, kuidas teda piinas ema, kohtledes teda nagu ümmardajat — sundides teda magama eeskojas kivipõrandal ja näljutades teda, — ja seda kõike sellepärast, et ta oma juuksed oli lõiganud. Aga mis jäi talle üle teha, kui ta ei tahtnud teist peigmeest, peale Kristuse, kuna vanemad teda kogu aeg tahtsid panna mehele? Kuid seal näete teda põlvili palvetamas, isa astub salaja ta kambri ja näeb ta peakohal ilusat valget tuid.

Seal jälle ta on pühäl jõuluööl Madonna altari ees palvetamas ja kiidab Jumalat Õnnistegija sündimise puhul.

Ja jumalik Madonna kummardub välja raamist alla palvetaja poole ning ulatab talle püha Lapsukese, et ta, olgugi silmapilguks, hoiaks teda omil kätel. Missugust sügavat õnne ta seal küll maitses!

Jumal, kuidas ometi võib öelda, et väike Katariina Beninkaasa surnud on! Ta on lihtsalt ära sõitnud oma peigmehe koju.

Sel päeval ei unustata kunagi meele tule-tada tema jumalakartust ja heategevust. Kõik Sieena vaesed tulevad, ja koputavad uksele, sest nad teavad, et täna on ta pulmapäev. Ja neile on valmistatud suured virnad leiba, otse-kui oleks ta ise nende eest muretsenud. Nad täidavad oma korvid ja taskud leibadega. Ta ei oleks saanud rikkamalt neile jagada, kui ta ise oleks siin olnud.

Igalpool on nii suur lein ja kurbus äraolija pärast, et raske on mõista seda, kuidas peig-meest söandas ta ära viia.

Seespool maja, altarite ees, mis igasse nurka üles on seatud, peetakse kogu päeva palveid, jumalateenistus jumalateenistuse järele, hüütakse mõrsja poole ja lauldakse talle hümne.

„Püha Katariina, — palvetavad nad, — sinu surmapäeval, sinu taevalikul pulmapäeval: palveta meie eest.

„Püha Katariina, kes sa ei tunnud teist armastust peale Kristuse, sina tema mõrsja ela-

pes ja tema poolt paradiisi võetud surses, palveta meie eest.

„Püha Katariina, sa hiilgav taeva mõrsja, sa kõigist õnnistatud neitsi, sina, kes sa istud Jumalaema paremal käel, Jumalapoja kõrval, sina keda sel päeval inglitest kanti taevariiki, palveta meie eest.“

Imetlemisväärt, kuidas armastatakse teda ja mälestus temast püsib elavana selle maja tõttu, tema piltide tõttu ja vanakeste ja vaeste armastuse tõttu tema vastu. Ja siis hakatakse mõtlema ja arutama, missugune ta küll võis olla tõepoolest, kas on tõsi, et ta oli püha Kristuse mõrsja ja ei võinud armastada kedagi teist. Ja siis ärkab mälestustes vanaaegne liigutav jutustus, esmalt ebaselgelt ja ebakindlalt; aga kui istud lodshias, ohtralt ehitud majas, näed neid käsi, mis kannavad leivaga koormatud korve, kuulatad häälele kajastusi kabelitest, siis muutub ebaselge mälestus selgemaks, ja korruga seisab ta nagu elusalt su ees.

Nicolo Fungo, suursugu noormees Perugiast, sõitis sagedasti Sieenasse, — ta armastas võiduajamist hobustel. Ta pani pea tähele, milline halb valitsus oli Sieenas, ja kõneles sagedasti niihästi kõrgete isikute laudkonnas kui ka kõrtsilaua taga, et Sieena peaks tõstma mässu senjooride vastu ja looma omale uue valitsuse.

Sel ajal vältas senjooride valitsus veel alles kõigest pool aastat, nad ei olnud veel jõudnud oma valitsust kindlustada ja ei võinud sallida, et noor peruggialane rahva nende vastu üles ässitas.

Soovides ühe hoobiga asjale lõppu teha, andsid nad käsu ta kinni võtta, ning lühikese ülekuulamise järele mõisteti ta surma. Ta heideti Palazzo Publico vangikotta, kuna hukatuskohal ettevalmistusi tehti, otsustati ta hukata järgmisel hommikul.

Esialgul ei uskunud Nicolo Fungo seda. Või homme siis juba ei pane ta enam õlule oma rohelist sametmantlit ja ilusat sidet, ta juba ei astu uulitsale jaanalinnu sulgedega ehitud baretis ja ei näe neidude pilke endal viibivat. Ja otsekuulid õudne kuristik avanes ta ees, kui ta mõtlema hakkas, et ta kunagi ei istu oma uue, alles täna ostetud hobuse selga.

Ta kutsus vangikoja hoidja enese juure ja käskis ta minna senjoori liikmete juure ning öelda neile, et tal on võimata surra. Liig palju veel vaja tal teha. Ta ei tohi surra. Isa on tal vana, ning tema ta ainuke poeg, tema peal on kohustus edasi kanda põlve. Õed peab ta mehele panema, uue palazzo peab ta üles ehitama, uued viinamäed istutama.

Ta mõtles selle peale, et teda mängudest, tantsudest, karnevaalidest, võiduajamistest tu-

leval pühapäeval vägivaldselt eemale kistakse, isegi serenaadis takistatakse, mille ta tahtis tuua ilusale Julietta Lombardile, ja metsik viha valdas teda kohtunikkude vastu, nagu vargate ja riisujate vastu. Röövlid, röövlid, elu nad tahavad talt riisuda!

Mida kaugemale sammus aeg, seda kurvemaks muutus ta meel. Tema igatses hädasti valgust ning vett, taevast ning maad. Ta oleks leppinud olla kas või kerjuseks tee ääres, olla haige, külmetada, nälgida, saaks aga elada.

Ta oleks soovinud, et kõik sureksid ühes temaga, et midagi enam ei jääks, kui teda enam ei ole. See oleks suureks troostiks.

Ta ei suutnud kannatada mõtet, et ka homme ja pärast seda inimesed igapäev saavad käima turule müüma ja ostma, naised kandma vett kaevudest ja lapsed jooksmas tänavail, — ning tema ei näe seda enam. Ta ei kadestanud mitte üksi neid, kes lõbutsevad, pidustavad, kes on muretud ja õnnelikud. Ta kadestas kõige viletsamat santi. Ta ei tahtnud muud kui elada.

Ta juure tulid preestrid ja mungad. Ta peaaegu tundis rõõmu neist, sest et ta nüüd kedagi kätte sai, kelle peale välja valada võis oma viha. Esialgu vaikis ta, — teda huvitas, mis küll võidaks öelda inimesele, kes nii ülekohtuselt on surma mõistetud. Aga kui nad talle seletama hakkasid, kuidas ta peab rõõmustama, et ta elu lõpeb nooruse õitsedes ja ta ruttu pääseb taevaõndsusse, siis valdas teda viha. Ta pilkas Jumalat ja taeva rõõmusid: talle ei olnud neid tarvis. Talle on tarvis elu, lõbu ja mõnu maitsmist. Tal oli kahju igast päevast, mis lõbuta oli möödunud. Tal oli kahju igast kiusatusest, mille vastu oli seisnud. Mis hoolis Jumal temast? Nicolo Fungo ei püüa Tema taevastesse.

Preestrid jätkasid oma kõnet. Vihaselt tormas ta ühele neist kallale ja oleks ta surnuks lõõnud, kui vangikoja vahid veel õigel ajal poleks vahele astuda jõudnud. Tal seoti käed, topiti suu kinni, ning preestrid pidasid oma jutlust edasi, — aga kui talle voli anti vastata, puhkes temas sama viha võimule. Olles mitu tundi tema juures viibinud, nägid nad ära, et see oli tõesti kasuta.

Nad ei teadnud, mis taga peale hakata, kuni üks neist ette pani, saata noorukese Katariina Beninkaasa järele, kellel olla and taltutada tõrkuvaid vaime.

Seda nime kuuldes, vaikis peruggialane. See meeldis talle. Hoopis teine kui tuleb tege- mist noore ilusa tütarlapsiga.

— Saatke mulle siia see tüdruk, — ütles ta.

Ta teadis, et see värvali noor tütar on, ning et ta üksi käib tänavail ja jutlustab. Mitmed nimetasid teda nõdrameelseks, teised jälle teadsid öelda, et ta nägemusi ja ilmutusi nägevat. Nicolo Fungole näis see igatahes kohasem seltskond olevat, kui need määratud mungad, kes teda hulluks tegid.

Mungad läksid minema ja ta jäi üksi. Varsi selle järele avanes uks uuesti, aga sisseastuja sammud olid vist väga kerged, sest vang ei kuulnud neid. Ta lamas endiselt põrandal ja tundis nii suurt väsimust, et ei jaksanud tõusta, ega liigutada ennast, ega pöörduda pead sinna poole. Ta käed olid nõõridega seotud, mis talle lihha lõikasid...

Seal tundis ta, kuidas kellegi soojad käed ta käsi puudutasid ja nõõre lahti sõlmima hakkasid, — ta tõstis silmad. Tema kõrval põrandal istus väike kogu dominikaanlaste valgeis riideis; pea ja kael olid tal valgesse linikusse mähitud ja palet oli sama palju näha, nagu rüütli nagu kiivri alt avatud vesiiril.

Tüdruku ilme palgel ei olnud põrmugi tasane, vaid pigemini isegi ärritatud. Nicolo Fungo mõistis üksikuist sõnust, mis tüdruk enda ette sosistas, et ta vangikoja vahtide üle pahandas, kes nõõrid olid sidunud. Näis, nagu oleks ta ainult selle jaoks siia tulnud, et neid sõlmi lahti harutada. Kogu ta hool oli sellesse süvenenud, et mitte haiget teha vangile sealjuures. Viimati ei jäänud muud üle, kui võtta hambad appi, ning nüüd läks asi hõlpsamalt. Kergete liigutustega harutas ta nõõrid lahti, võttis vöölt pudeli ja valas sealt mõne tilga rüüstunud nahale. Nicolo lamas maas ja vaatas teda, ilma et tüdruk kordagi ta otsa oleks vaadanud, tal oli ainuüksi tegemist oma toimetusega. Näis et ta ei mõtelnudki teda surma vastu valmistada.

Vihahood olid Nicolot rängasti väsitanud ja tüdruku sealolek liigutas teda sedavõrd, et ta vaevalt sosistas:

— Magada tahan.

— Kas neil häbi ei ole, isegi õlgi ei ole nad sulle toonud, — ütles ta.

Ta vaatas nagu kõheldes ringi, astus siis lähemale, istus üsna ta ligi ning pani ta pea oma sülle.

— On sul nii parem? — küsis ta.

Iialgi ei olnud Nicolo Fungo tunnud sarnast rahu. Aga ta ei maganud, vaid vaatas vahetpidamata Katariina läbipaistev-õrna kahvatut palet. Veel kunagi ei juhtunud ta nägema sarnaseid silmi: nad nagu oleksid vahtinud kuhugile kaugele, kaugele, nagu näeksid nad mingit muud maailma. Ise aga istus ta liikumatult paigal, et mitte segada teise uinumist.

— Sa ei maga, Nicolo Fungo, — sõnas ta rahutult.

— Ma ei saa magada, — vastas see, — laman ja mõtlen: kes oled sa? —

— Olen värvali Lukka Beninkaasa ja ta naise Laapa tütar. Meie maja seisab välja nõlvakul dominikaanlaste kloostri all.

— Tean, — ütles tema, — tean, et käid mööda tänavaid ja jutlustad Jumalast. Ka seda tean, et kannad nunna riideid ja andsid südamepuhtuse ja elukarskuse töötuse. Kuid siiski ei tea, kes oled.

Pea pisut kõrvale pöördes vastas tüdruk tasa, nagu tunnistaks üles oma esimese armastuse:

— Olen Kristuse mõrsja.

Nicolo ei naernud; aga midagi salvas ta südant nagu armukadedus. — Ah, või Kristus, — lausis ta, nagu oleks tüdruk ennast sellega alandanud.

Katariina kuulis, kuidas põlgus ta häälest kõlas, ning mõtles, et Nicolo arvab teda hooplevat.

— Ma ise ei mõista seda — sõnas tüdruk, kuid see on nii.

— See on muidu su ettekujutus ehk unenägu, — vastas noormees.

Tüdruk pööras oma näo ta poole. Kerge puna lagunes laiali ta põskedel. Nicolale näis ta kaunis kui lill ning ta ei võinud enam naerda ta üle. Tüdruk nagu tahtis midagi öelda, ta huuled liikusid, aga ta ei saanud sõnagi suust.

— Kuidas saan siis seda uskuda? — käis noormees peale.

— Kas sulle sest veel vähe on, et su juure vangikotta tuln? hakkas ta kõnelema, kõvemini rääkides kui seni. — Mis lõbu küll pakuks see noorele tütarlapsele nagu mina, käia vaatamas sind ja teisi kurjategijaid teie õudsetes vangikodades, kõiksugu koleduste varjupaikades. Kas ei tahaks ma magada nagu teised kõik, ometi tõusen igal öösel oma voodist ja lähen haigete juure haigemajadesse? Kas ei karda ma nagu teisedki ja ometi pean minema kõrgete isandate palazzodesse ning äratama nende südametunnistust. Pean käima pidalitõbiste juures ja pean nägema kõike kibedust ja pattu. Oled sa millalgi näinud noori tütarlapsi nii talitavat? Kuid mina pean nii tegema!

— Oh sina vaesekene, — ütles Nicolo ja silitas õrnalt ta kätt. — Vaesekene.

— Ma pole vahvam ega targem ja tugevam teistest tütarlastest — kõneles ta edasi. — Mul on väga raske teha kõike seda. Nagu näed, tuln sinuga kõnelema su hingest ja ma ei teadnud mida sulle öelda.

Imelik, kui vastumeelt Nicolo ta arvamisele järele andis.

— Aga võib olla eksid siiski, — kõneles ta. Kuidas tead, et ennast Kristuse mõrsjaks võid nimetada.

Tütarlapse hääl värises, ta süda näis lõhkevat vastates:

— See algas ammu, ma polnud vanem kui kuueaastane. Ükskord õhtul läksime vennaga vainule dominikaanlaste kloostri külje alla. Kui vaatasin kiriku poole, nägin Kristust aujärjel istuvat omas täies väes ja aus. Ta oli valgeis riideis püha isa kombel Roomas. Ta pead ümbritses paradiisi sära ja ta ümber seisis püha Peetrus, Paulus ja evangelist Johannes. Kui ta otsa vaatasin, valdas mu südame nii suur armastus ja õndsus, et vaevalt suutsin seda kannatada. Kristus tõstis omad käed ja õnnistas mind, mina aga langesin maha ja viibisin ülemäära õndsuses, et vend pidi mu käe võtma ja raputama. Sest ajast, Nicolo Fungo, armastan Kristust kui oma peigmeest.

Aga jälle sõnas ta vastu: — Sa olid siis alles laps. Sa uinusid magama vainul ja nägid und.

— Nägin und, — kordas Katariina, — Või siis igakord kui Teda nägin, nägin und? Või see oli unenägu, kui Ta kirikus kerjaja näol mu juure astus ja armuandi palus? Seal ma juba tõesti ei maganud. Ja kas mõne unenäo pärast ükski oleksin võtnud oma kanda kõik need raskused, mis minu peale pandi selle eest, et ma ei tahtnud astuda abiellu.

Nicolo aga jäi ikkagi veel oma arvamise juure, sest tal oli raske näha teda siin ja teada, et temal elas südames armastus kellegi teise vastu.

— Aga kui armastad Kristust, tüdruk, kuidas siis tead, et Ta samuti armastab sind?

Katariina naeris rõõmsalt ja lõi lapse kombel käed kokku. — No kuule, kuule nüüd, — ütles. — Nüüd jutustan sulle kõige tähtsama, See oli paastu ajal öösel. Olin vanematega leppinud ja neilt luba saanud elukarskuse töötust töötada ning nunna riiideid kanda, olgu küll et nende majas alles elasin. Nagu juba ütlesin, oli öö, kuid see oli viimane karnevaalipäev, kus öö muutub päevaks. Kõigil tänavail kestis pidu, palkonid, vanade palazzode seintel linnupuuride sarnaselt rippudes, olid ehitud siidrätikute ja lippudega ja täis suursugu daame. Nägin alasti iludusi tuletungalde punasel paisel, nad seisis ridamisi pronksist alustel, ja katusteni tõusid need read. Kirjuil tänavail liikusid jumalate rongikäigud, headuse ja iluduse jumalannadega. Igalpool maskid, mardid, kõlas naer ja valitses lõbu. Ma põgenesin oma tuppä, aga ka sinna tungis karnevaali kära, veel kunagi ei kuulnud ma sarnast naeru, nii südamlikku, nii helisevat nagu peaks kõgu

maailm neile kaasa naerma, ja nad laulsid laule, mis kõlasid nii süütud ja lõbusad, et süda mul rõõmust väriseva hakkas, ja palvet pooleli jättes pidin küsima endalt, miks siis mina seal tänaval pole ühes nendega, ning vastupidamata ihaldus tõmbas mind sinnapoole.

Palvetasin härdamalt kui kunagi enne ja palusin Kristust näidata mulle oma püha tahtmist. Ning korraga vaikis kära. Mind ümbritses sügav imepärane vaikus ja nägin oma ees roheline välja. Jumala ema istus keset rohelist välja ja hoidis oma süles väikest Jeesust, kes liiliatega mängis.

Vallatud rõõmust ruttasin ta juure ja heidsin Püha Lapsukese ette põlvili, rahu ja vaikus täitsid mu hinge. Püha Lapsuke pistis mulle sõrme sõrmuse ja ütles: — Tea Katariina, täna kihlan end sinuga ja ühendan su endaga igaveses ustavuses.

— Oo, Katariina!

Noor peruggialane pööris kummuli ja peitis palge Katariina sülle. Ta ei näinud võivat kannatada tütarlapse säravat ilmet. Kuna see jutustas, olid ta silmad nagu kaks suurt selget tähte. Noormehe hehast käisid läbi valusad värinad.

Tütarlast kuuldes tundis ta sügavat leina. See väikene valge tüdruk ei saa teda kunagi armastama. Ta armastus on teise päralt.

Mis tarvis veel öelda talle, et temasse oli armunud.

Aga ta kannatas ja kogu ta olevus värises armastuse piinas. Kuidas pidi elama temata? Korraga kohkus ta. Surema pidi ta (ning mõte surra näis talle nüüd peaaegu midagi leplikku). Nüüd ta peaaegu leppis mõttega surra. Temale pole tarvis elu, kui ta ometi peab kaotama selle tüdruku.

Sügavalt ohates ärkas tüdruk omist taevalistest rõõmudest ja pööris oma mure õnetu poole.

— Olen unustanud sinuga kõneleda hingest, — ütles ta.

Ja teine mõtles: — Tahan talle ta ülesannet kergendada.

— Öde Katariina, — ütles ta, — taevas on mulle troosti läkitanud. Jumal näeb, tahan valmistuda surmale. Saada mulle siia preestrid ja mungad, tahan neile pihtida. Aga enne kui lähed, pead mulle midagi töötama: tuled mu juure homme hommikul, kui surma pean minema ja hoiad mu pea oma süles, nagu praegu.

Kuna noormees neid sõnu kõneles, hakkas tütarlaps nutma ja rääkimatu rõõm võitis ta.

— Kuis oled õnnelik, Nicolo Fungo! — hüüdis. — Saad taeva enne mind. — Ja ta paitas hellalt ta pead.

Siis ütles noormees veel: — Tuled homme mu juure hukkamispaigale. Võib olla kardaksin sinuta. Võib olla ei saaks surra nagu mees mehiseelt. Aga kui seal oled ühes minuga, saan aina rõõmustama ja hirm ei saa puudutada mind.

— Sa pole juba enam õnnetu inimene — sõnas tüdruk. — näen sinus juba taeva elanikku. Mulle näib sinust õnnistust voolavat, sest et pea näed mu armastatud peigmeest. Ole rahul, tulen ja olen sinu surma juures.

Selle järele talutas ta teda pihtimisele ja püha õhtusöömaajale. Nicolo tegi kõike nagu unes. Surma hirm ja eluiha olid ühevõrra temast taganenud. Ta soovis vaid üht: et hommik rutem jõuaks, mil uuesti näeks Katariinat, ta mõtteis polnud muud kui Katariina ja armastus ta vastu. Ta ei pannud surma ei millegiks, võrreldes valuga, mis talle tekitas mõte, et tüdruk teda iialgi ei armastaks.

Sel ööl magas Katariina vähe ja juba vara hommikul oli ta hukkamispaigal. Ta palvetas vahetpidamata Jeesuse ema Maria ja püha Katariina poole Egiptusest, Püha Neitsi ja Kannataja poole, et päästaksid noore peruggialase hinge. — Tahan, et ta lunastataks, tahan, tahan, — kordas ta. Aga ta kartis, et ta palve võiks jääda tühjaks, sest ta ei tunnud seda härdust, mida oli tunnud eile. Ta ei tunnud muud, kui sügavat halastust ja kahju sellest, kes surema pidi. Ta hing oli täis valu ja häda.

Hukkamispaik täitus pikkamisi rahvaga.

Timukad tulid, tulid nende abimehed, ümberringi kumises õhk jutukõminast, aga Katariina ei näinud ega kuulnud midagi. Talle näis, et on üsna üksi. Kui Nicolo tuli, tundus sellel samuti. Ei saanud kellegist ega millegist mõelda, nägi vaid Katariinat. Esimese pilguga märkas, milline valu oli Katariina palgel ja ta süda läks kergeks ja rõõmsaks. Ning kõvasti hüüdis ta talle: — Täna sel ööl pole sa maganud, tüdruk?

— Ei, — vastas see — mu öö möödus sinu eest palvetades, kuid nüüd olen meeleheitel, kartes et mu palved kuulmata jäävad. —

Noor peruggialane põlvitas eshafoodile ning tüdruk põlvitas ta kõrvale, et surmatav võiks panna pea ta kätele.

— Nüüd lähen ma su peigmehele vastu, Katariina.

Tüdruk nuuksus ikka valjumalt. — Ma ei oska sind isegi trööstida, — ütles ta. Imelikult naeratades vaatas Nicolo talle otsa:

— Sinu pisarad on mulle parem troost. — Timukas seisis nende kohal palja tõstetud mõõgaga, aga Katariina andis talle märku, veel viivitada vähe, kuni ta saaks veel öelda mõne sõna surmamõistetule. — Enne kui tulid, — rääkis ta, — panin oma pea sellele eshafoodile et näha, kas seda võiksin kannatada. Ja tundsin siis, kuidas veel kardan surma ja kuidas veel küllalt ei armasta Jeesust, et igal silmapilgul surra. Ei taha ka, et sina sureksid, ning mu palved on nõrgad ning jõutud.

Kuna ta seda rääkis, mõttes Nicolo Fungo — Kui mulle õnnestuks veel jääda ellu, saaks ta siiski armastama mind. Ning ta rõõmustas võida surra varem, kui tal korda läheks tõmata alla maa peale taevalikku mõrsjat.

Aga kui surmamõistetud pani pea tüdruku kätele, valdas neid mõlemaid suur sügav rahu. — Nicolo Fungo, ütles tüdruk, — näen taevast... end avavat. Inglise astuvad alla vastu võtma su hinge. — Hämmastuse naeratuses lõi Nicolo nagu särama. Kas tõesti sellega, mis ta tegi selle tüdruku heaks, võis teeninud olla taevariigi? Ta tõstis silmad, et näha sama, mis nägi tüdruk, kuid samal silmapilgul langes timuka mõök.

Aga Katariina nägi inglise astuvat alla, ikka madalamale ja madalamale; nad võtsid lahkunu hinge ja tõusid taga üles taeva poole.

Ning näib nii loomulik, et Katariina elas läbi kõik need 500 aastat. Kuidas oleks võinud unustada õrna väikest tütarlast ja tema suurt armastajat südant? Ja ikka ja ikka jälle uuesti peab lauldama ta auks, nagu lauldakse veel praegu väikestes kabelites:

*Pia Mater et humilis,
Naturae memor fragilis,
In hujus vitae fluctibus,
Nos rege tuis precibus.*

*Ora pro nobis.
Ut digni efficiamur promissionibus Christi.
Sancta Caterina ora pro nobis.*)*

KUI ÕHETAB HOMMIKTAEVAS.

JÜRI KAOS.

Soe suvi ja päike kuum.

Lõpmatult lainetes sahiseb rukis. Mesilasist sumiseb aid. Sirelipõõsa all lebab Valli ja mõtleb ööl nähtud und. Ikka ja ikka korduvad naljakad uned, ning hirmul on ta enda pärast. Mida küll tähendab, et mitmel ööl pole enam

magada saanud, aledes unetult hommikuni, täis rahutut tunnet rind ja hinges on magus

*) Vaga ja tasane Ema, mäletades inimloomu nõrkust, juhata meid sellel eluvoolul oma äranägemise järele, palveta meie eest, et saaksime Kristuse töötuste väärilis-tekst. Püha Katariina, palveta meie eest!

igatsus. Talle näib kui sünniks temas lõpmatu muudatusi ja ei tunne end isegi enam. Kui noil rahutuil õil viimaks hommiku eel uinub siis on se-gane ja väsitav ta uni.

Tihti ärkas ta õhetav ja kuum. Surus käed vastu tõmblevaid rindu: see oli valus, nii valus ja hea. Häbi oli tunda oma kehas magust roidumust. Tihti kiskus end kerra kui kass ja tundis tugevat südame peksmist põlvede vastu. Siis jälle lõi end äkki sirgu, nii end äärmuseni välja sirutes, et vahel kramp jalga lõi. Terved ööd aeles ta uneta, kuulates kuidas kau-gel jõe ääres krookusid konnad. Silmad olid valusad, tahtis magada, kuid siiski oli nii hea uneta olla ja alles siis kui hommiktaevas punaseks lõi uinus ta. Tihti nuttis, tundes end jõuetuna, abituna ja mahajäetuna. Sar-nane härduse tunne tuli ootamata va-hest endalegi ja põhjuseks oli mõni tühine mälestus, vahest aga sedagi mitte.

Kord ärkas ta südaööl nähtud unest.

Kogu kehast võbisedes mässus ta uuesti eneselt libisenud vaipa. Ärevus ja häbi valdas: ta oli veel alles nähtud uue mõju all. Ta nägi meest unes. Tugev ilus poiss naeris talle, aga tema — ta oli riidetu. Jooksis et end peita, et mille-giga varjata. Kindlal sammul kuid lähenes poiss, siis — ärkas ta. Veel juba ärgranultki oli häbi, oli häbi. Siis aga, otse kui varas vargsi, hiilis ta peaaigu kahetsus, et see ainult unes oli. Siis ei saanud ta enesest jällegi aru

Prantsuse piirivalvurid vaatavad iga pakikese läbi, et neis keelatud kaupa ei peituks.

Prantslaste tollipiir Rheinimaal.

Midagi ei lähe sisse ega välja ilma kõige valjema järeelvaatusetä Prantsuse piirivalvurite poolt.

Prantsuse piirivalvurid peatavad Saksa sõiduriiste, et neid läbi otsida.

ja oli võõras iseenesele, kui nii tihti unetuil õil. Mis küll temaga on, kaua kordub see, mõtleb Valli lebades sireli varjus ja heites hajameelse pilgu teda ümbritsevate lillede poole. Kuulab kuidas rohus sädistavad tirtsud ja tuleb meele läinud õil nähtud uni.

Nägi suurt kullast õiekarikast. Ta sirutas käe õie järele, kuid otse tema vastas püüab võõras poiss sama õit. Kiirelt rebis ta kullase lille ja jooksis. Tundis kätel midagi sooja ja nägi, et murtud õie varrest tilkus hele-punane veri. Vaatas tagasi: hele-punast vererada mööda jooksis poiss talle järele. Poiss jooksis väljasirutatud käsil, iga minut valmis teda haarama. Valli koondas viimase jõu, ja siis äkki tundis, et väsib. Meeleheitlikul pingutusel heitis ta lille õhku, ülal õhetavi pilvi poole ja kargas ise järele. Haaras kuumast punaselt õhetavast servast kinni ja ronis pilvele. Siis pillas ta aga kogemata oma kullase õie. Õis veeris kummis pilve pinnal.

Uuesti küüniteles ta õit, kuid siis raksatasid otse tema ees pilve servale kaks tugevat kätt ja pruun pea vaatas teda välkuvil silmil. Valli peatus, kollane õis aga veeris üle kumera pilve ääre ja kukkus alla. Nüüd algas ta-gaajamine ka siin. Poiss oli end pilvele tõstnud ja jooksis sirutatud käsil tema poole. Nii jooksid nad kumen-

dava taeva all, karates pilvelt pilvele. Kohati nägid nad all suuri metsi, kirikuid ja kollast õit. Äkki komistas Valli ja kukkus pilvi kui sulpatju. Pehmed olid pilved. Ta vajus sügavasse kui värseis heintes.

Poiss sai tema kätte. Kargas naerdes ta kõrvale ja õõtsutas teda pilviga. Valli ei julenud hirmu pärast liigahtada. Siis veeretask poiss end õige tema lähedale ja surus huuled tema juustesse, panikäe ümber rinde.

Taevask aga lõkendask enam ja enam. Pilved punetasid silmi pimestavalt ja hõbedased tähed sirasid pilve pilude tagant, heites mitmevärvilisi läbitungivaid kiiri...

Siis hakkask Vallil külm ja ta ärkask olles põrandal ja surudes nägu vaipa. Oli juba hommik ja õhetask taevask. Ta vaatas läbi akna, kuidask kaugel mäenõlval kartulid õitsesid: valged ja lillad. Linaväli õitest sinine vajus ja tõusis hommikuse karge tuule käes. Kusagil kolises puutelgedega vanker, kusagil haukus peni.

Mida küll tähendavad sarnased uned, mõtleb ta sirelipõõsa all lebades. Maguskas vaevlemises kaovad õõd, täis imelikke nägemusi ja mõtteid. Päeval aga on ta väsinud, pea täis küsimisi, silmad rasked ja kuumad. Kehask alati roidumus. Miks täitub tihti hing helluse tundeist ja üle ihu jookseb soe värin nagu sügisel, siisk kui niiske tuul ümbritseb keerlevi lehtiga.

Üle Valli painutavad end rasked sirelikobarad. Nad on mahlakad ja hellad, alles puhkenud. Valli murdis ühe neist ja hakkask õnne otsima. Ta otsisk, kuid ei leidnud ainustki viieharalist õit.

Päike aga paistab kuumalt ja kõrvetab. Lilled kuumusest norgu tõmbunud. Mets ei liigu, ei kosta ainustki häält. Kusagilt kaugelt kuuldu karjakellade tilin ja vikati terituse helin. Mäe harjal tõusevad ja vajuvad veskitiivad. Heledask taevask ei ainustki pilverüngast.

Valli aga lebab sirelipõõsa all, vaatab läbi ristisk okstesalu taevast ja mõtleb: mida küll tähendavad need imelikud uned.

EESTI RAHVA MUUSEUM UUES KODUS.

Visalt ja sunnitult areneb kultuuriline elu noores Eesti rahvusriigis. Oleme jõudnud seisukorda, kus äärmisi jõupingutusi peab tegema Eesti riigielu juhtijatele seesuguste ettevõtete vajalikkuse selgitamiseks, mis endistel surveaegadel igale vähegiarenenud Eesti kodanikule iseenesest selged olid. Seda rõõmustavam siisk, kui justkui olude kiuste ometi valmib ja areneb mõni ettevõte, mida võib ära märkida eduna rahvus-kultuurilisel alal.

Ja rahuldust ning rõõmustust tundma peab, kui tutvunenud oled Eesti Rahva Muuseumiga uues kodus, Raadimõisa uhkes lossis Tartu juures, mis asub paarikümneminutilise jalutuskäigu võrra südalinnast eemal, sammudes peaaegu kogu tee möõda Tartu ilusamat puiesteed, möõda linnalaste suvist rahvarikast rändamisrada.

Raadi mõisa uhke stiilikalt ehitatud loss, üks kõige ilusamateist Eestis, milles peale keldriruumide ligi poolsada suuremat ja vähemat ilusat ruumi, asub uhke puiestiku keskel kauni järvekese kõrgel kaldal, mis terrassidena lossi poole üles kerkib. Tartu võrdlemisi üksluises ümbruskonnas on see koht oma kauniduse poolest täitsa võrratu.

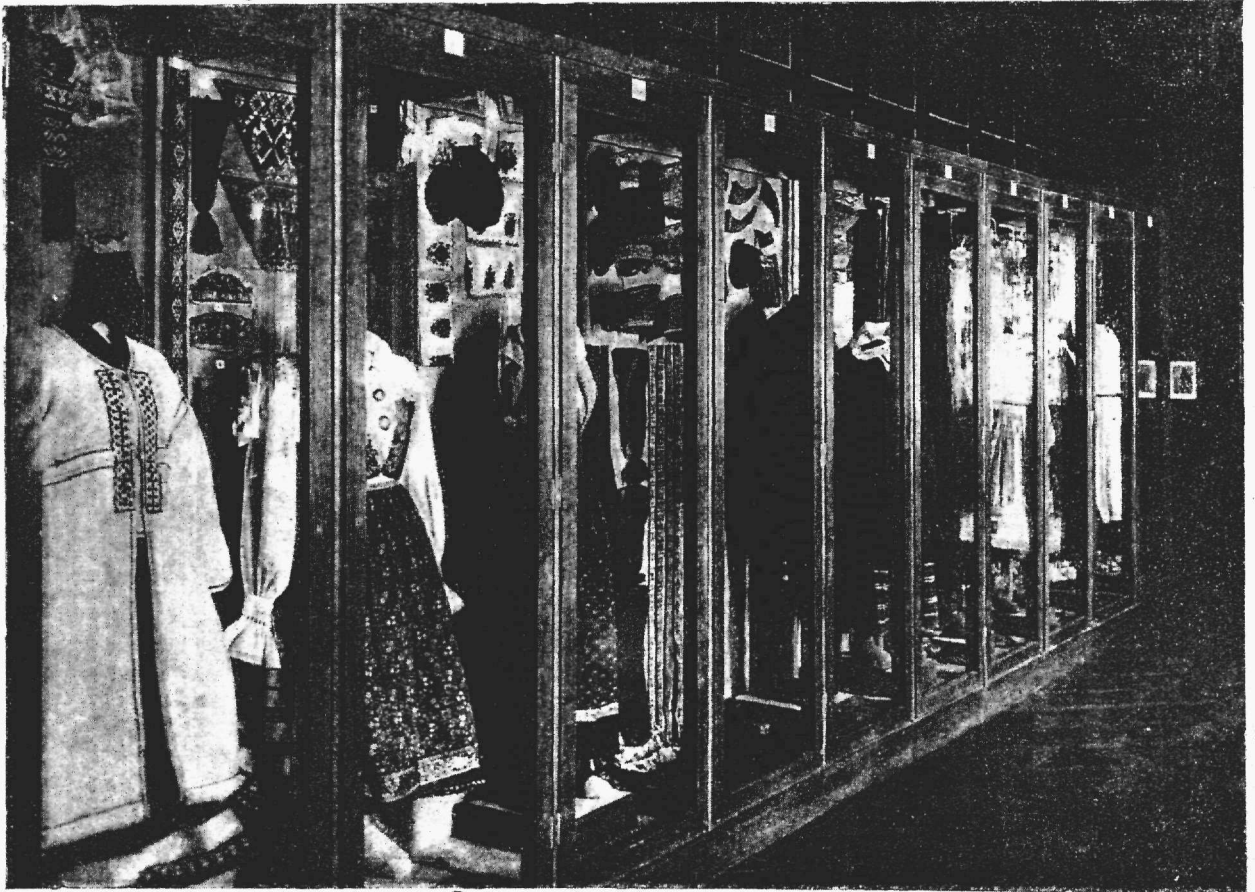
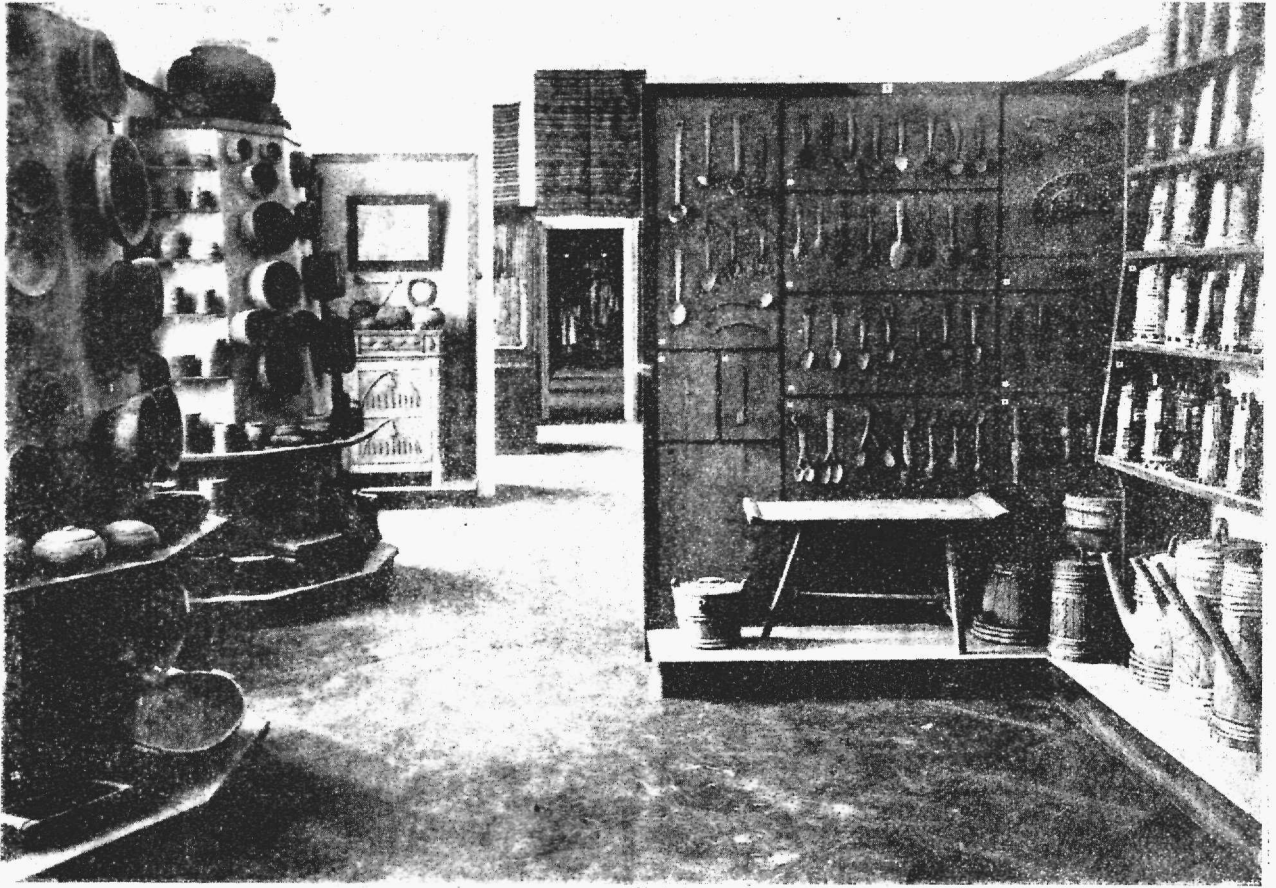
Lossi ruumid olid sõja ja revolutsiooni keerristes nii mõndagi kannatada saanud, ehk kuigi mitte just seda, siisk vähemalt olid nad aastate kestes kohendamata ja lõhakil seistes kaunis mahajäetuiks muutunud.

Nüüd aga on hulk ruume juba niivõrd korda seatud, et loodetavasti 1. märtsiks esialgu avada kavatsetav osa Eesti Rahva Muuseumist seal juba valmis saab.

Rahvateadusline esialgne osa ongi juba üles seatud. See käsitab 4 ruumi lossi põhjapoolses pimedamas küljes. Esimene ruum mahutab enesesse Eesti vana puutõõ ja punumistõõ, järgmine kudumis- ja käsitõõ ning viimane — riided. Kes on enne käinud Eesti Rahva Muuseumi seniseid kogusid Tartus Gildi tänaval vaatamas ja nüüd samade kogudega muuseumi uues kodus tutvuneb, siisk on vahe otse üllatav. Esimeses oli asju nähtaval küll rohkemgi kui nüüdses, kuid õpetlikkuse ja ülevaatlikkuse poolest ei saa kumbagi kogu lihtsalt võrrelda. Muuseumi rahvateaduslise osa korraldaja Dr. Manninen on suutnud piiratud ruumidest tingitud väheldasest kogust nii ülevaatliku ja selge pildi anda meie ainelisest vanavarast, et paremat raske ette kujutada. Toreda süstemaatlikkusega kogude ülesseadmisel ühineb maitsekus, korralikkus ja piinlik puhtus. Kõik asjad on enne väljapanemist keemilisel teel täiesti ära puhastatud ja uue tolmunemise eest kaitsevad riidest asju ja naiste käsitõõid kindlad nägusad kapid suurte selgete klaasidega.

Peale nende kolme toa on esialgselt avatava rahvateaduslise osa all veel tähendatud tubadega kõrvuti käiv pikk lossi kesk-koridor, mis laest valgust saab ja kuhu on paigutatud

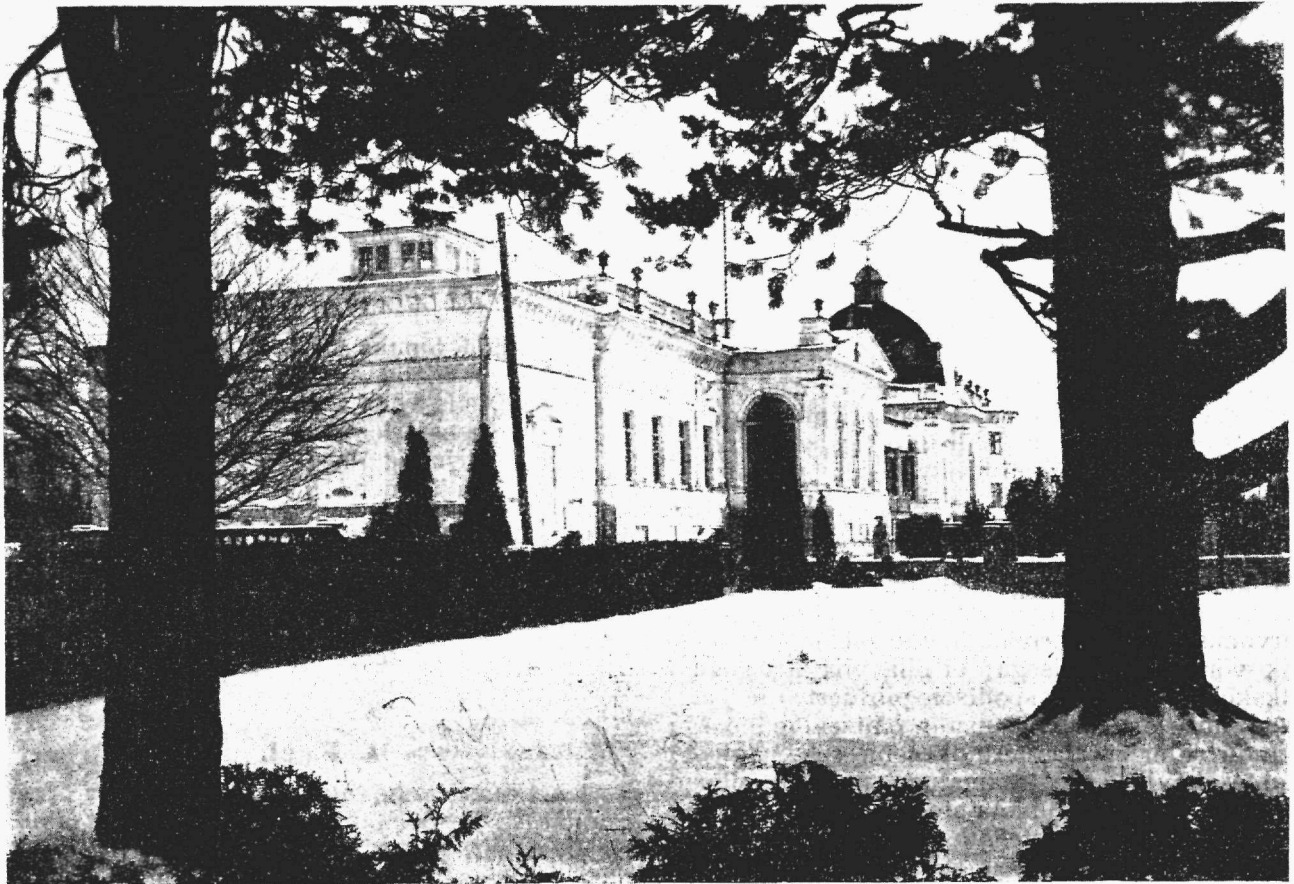

peaasjalikult vanad Eesti kodused tööriistad, alates kõige lihtsamate meeste-tööriistadega ja lõpetades naisterahvaste kangakudumistelledega koridori viimases otsas.

Peale rahvateaduslike osa sisaldab esialgselt avatav muuseum veel kunsti-osa, mille korraldamistööd A. Tassa juhatusel praegu kibedasti

vikus, on kavatsus Balti kunsti täitsa iseseisvasse ruumi muust eraldatuna välja seada.

See oleks kõik, mida praegu võimalik oleks ette tuua muuseumi korralduse kohta uues kodus. Nagu öeldud, jätab see esimesel tutvunemisel kõige parema mulje järele ja tõendab, et me vähemalt sellelgi alal lõppude lõpuks välja oleme

Eesti Rahva Muuseumi maja

'Raadi mõisas, Tartu lähedal. (Eelmistel lehekülgedel ülesvõtted tähtsamatest kogudest E. R. Muuseumis.

Foto A. Lomp.)

käimas. Selle alla tuleb esialgu 3 suuremat ruumi lossi lõunapoolsel valgemaal küljel ja nagu ühe juba sisseseatud toa järele, mis sisaldab Lääne-Euroopa 18. aastasaja meistrite kunstitöid, otsustada võib, ei jää see korralduse-maitsekuse, korralikkuse ja ülevaatlikkuse poolest rahvateaduslikest osast sugugi maha. Teistesse tubadesse tulevat 19. aastasaja ja Balti kunst (maalitööd) ning skulptuur. Edaspidi, kunsti muuseumi väljapanekute lähemal laiendamisel, mis sünnib juba kõige lähemas tule-

jõudmas seisukorrast, kus me enam häbeneda ei tarvitse võõraste ees, kellele meie näidata tahame midagi, mis meil olemas on. Kuid nagu öeldud, on see ainult algus sellele suurele rahvuslisele keskasutusele, mis tulevikus täitma peab praeguse 7 ruumi asemel tervet mitmekümnetoalist nägusat lossi. Et see aga võimalikult pea sünniks ja meie rahvateadusline ning ajalooline kunstimuuseum Eesti ülikoolilinnas ja hariduslikes keskkohas võimalikult pea terves ulatuses käima saaks, selleks läheks vaja,

et riigi valitsus tähendatud asutuse peale tõesti kui kultuurilise keskasutuse peale vaataks ja talle ainelisest küljest vastavat tähelepanu pühendaks. Senisest tähelepanust on kogu vähe, isegi selleks, et lossi sisemisi ruumisid lähemate aastate jooksul kultuurilise eluga täita. Kuid kavatsusel on ju veel vabaõhu muuseumi asutamine lossi ümbruskonda, mis selle jaoks eriti soodne: mitmekesine puistik muuseumihoone ümbruskonnas ühes järvega

pakuvad vabaõhu muuseumi jaoks nii hõlpsaid võimalusi kui vaevalt kusagil mujal. See on üks väärtus rohkem Eesti Rahva Muuseumi uuel kodupaigal.

Loodetavasti ei jäta need, kelle käes meie riiklise elu tegelik juhtimine, muuseumi avamisel uues kodus mitte tarvitamata juhust, et tutvuneda sellega, mis seal juba tehtud. See peab edasiehitamisele kihutama.

A. T.

MINU VAIDLUSKIRI JOHANNES AAVIKULLE*)

ASJA ILMUND RAAMATU „PUUDUSED UEMAS EESTI LUULES“ PUHUL.

HENRIK VISNAPUU.

Sissejuhatuse asemel.

Algusen vestab Joh. Aavik põhjustest, mis teda on ajand kirjutama puudustest uvveman eesti luulen. Ta vestab pettumustest, mis talle on valmistan uvveman eesti luule, ning järkjärgult kasvavast indignatsioonist. Ta vestab omast lõpulikust rahu kaotamisest ning moraalsest kohustusest eesti luule languse vastu välja astuda, milleks ta end tundvat kohustet olevat. Sest ei olla mitte ükskõik, kuidas areneb eesti luule; ei olla ükskõik, kas avatakse publiku silmad eesti moderni luule kohta, või ei; ei olla ükskõik, et modern luuletajad ning nende arvustajad publikule modern luule kohta sarnase arvamise suggereerivad, nagu oleks see täiuslik võrrelden endisega; ei olla viimaks sugugi ükskõik, et kõlbluspolitsei piiridest üle jõudnud luulele ükski tsensuur päitseid pähe ega raudu suhu ei aja. Ainukesena selgenägijana tahta Aavik selle raamatuga publiku silmad avada, samuti ka luuletajate omad, et eesti peruks läind Pegasust jälle soliidi kirjandusliku veovankri ette rakenda.

Usume ning kiidame seda ausat tahtmist, austame meest, kes selgelt oma lahkumineva arvamise üldsuse kasuks kirja paneb.

Kuid me tunneme Johannes Aavikut. Meie tunneme teda kui äpardand kirjanikku, meie tunneme tema Huysmans'i harrastust, meie tunneme tema kirglikku vajadust sensatsiooni järele, mis teda hingeliselt rahustab, ning meie tunneme teda lõpuks kui keeleuuendusliikumise auahnet väepäälikut, kellega eesti modernil kirjandusel käsikäen ning kõrvuti võidurikkad lahingud seljataga ning veel een seisavad. Mis selle vaidluskirja avaldajasse isiklikult puutub, siis tunneb see Aavikut veel kui isikut, kellele Aaviku enese mitmekordse kinnituse järele ühele ning teisele vaidluskirja kodanlik ning

kirjanduslik isik juba a priori täiesti väljakanatamatu ning vastuvõtmatu olla. Sellep ka teravused Aaviku kirjutusen sallimatu isiku vastu.

Kui nüüd lõpuks neid hingelisi põhjusi otsida, mis on ajand Aaviku mainit raamatu kirjutamisele, siis võib küll veenda, et päälle järjekorralise sensatsiooni tarbe kirjutust on enam mõjutand kirjutaja enese psükoloogiline reaktsioon, mis on järgnend Randvere Ruthile, Huysmans'ile ning kirjastus „Istandiku“ hirmu ning õuduse juttude seeriale, kui eesti moderni luuletuse tehniline lang- ning kõlbluspiiride ületamine.

Vaidluskirjan jääme sama järjekorra juure, mida tarvitab Joh. Aavik. See järjekord on: eesti moderni luule keel, värsitehnika, stiil ning sisu.

i. Keel.

Kinnitame kohe algusen, et see osa Teie raamatust, herra Magister, kõige parem osa on. Keel on Teie ala, ning meie oleme alati väga tänulikud iga näpunäite, juhatuse ning iga vea korrigeerimise eest, mis Teilt tuleb. Nõnda õpime, täieneme ning jõuame edesi. Keelen on meil Teiega ühised huvid. Meil mõlemil on vastastikku üks teist tarvis. Ilma Teieta jääksid meie praktilised püüded ühtlustamata, süstematiseerimata, keele rikastumine veniks ning meie oleksime veel kavvemaks ajaks jäet puuduliku keelelisväljendusabinõude juure. Kuid teisest küljest jääks Teie teoreetiline keeleuuvendus vaid Teie enese keeleliste kirjutuste arkiivi.

Ekse ole, siin on meil ühine front? Siin võitleme käsikäen. Teil ja meil on juba võidurikkad lahingud selja taga, ning veel suuremad on een. Meie tervitame Teid, herra Magister, kui julget väepäälikut ning hüüame Teile elagu!

Meie ühine eesmärk on kiiresti saavutatav täiuslik eesti keel!

*) Autori keel muutmata jätetud.

Teie ütlete õieti, et praegused keeolud pole luulekirjanduse loomisele sugugi soodsad, et eesti keel on alles fikseerumatu ja mõnusate õppevõimaluste puudusel raskesti äraõpitav, õigupoolest peaaegu äraõppimiseks võimatu. Meie teame seda ka ning pole siis meie süü, kui meie „peaaegu äraõppimiseks võimatut keelt“ puhtalt ei käsita. Teie eksite aga väga, kui Teie seepärast nõu annate mitte luuleta. Teie eksite seepärast, et Teie kui keeleteadlane keele momendi luulen ülihindate.

Meie teame väga hästi, et meile õnnetus osaks on saand kirjuta omi luuletusi puudulikude keeleliste abinõudega. Õnnelikumad on need, kes pärast meid tulevad ning meilt täiusliku keele päriavad. Kuid, kui meie mõnekümne aasta pärast lahkuden koon Teiega eest leit savist eesti kirjandushoone asemel marmorist hoone maha jätame, kas ei ole meie siis oma osa eesti kirjandusajaloon täitnud, millele uhkusega võime tagasi vaadata?

Teil, herra Magister, on tugev protsent auahnust, Teie tahate teha keelevvendust mingisuguseks iseolevaks väärtuseks; Teie ei käsita seda iga kord mitte abinõuna; Teie tahate meist teha oma keelevvenduse ausambale alust, kui Teie väitate, et „nende poeetide (s. o. meie) suurim teenus on keeleline: see, et nad keelevvenduse on omaks võtnud ja seega suuresti aidand seda ellu viia.“

Lubage uskuda, et keeletäiendamine ning keelevvendamine ka ilma Teietagi oleks tulnud, sest et praegune kirjanduslik sugupõlv vajab paremat ning täpsemat keelt. Aeg selleks on küps. Teie asemel oleks lihtsalt keegi teine olnud, võib olla loium, võib olla aga kangekaelsem ning targem organisaator sellel alal kui Teie, herra Magister.

Lubage uskuda, et Teie uvvendustest ainult niipalju ellu läheb, kui palju meie, kirjanikud, neist uvvendustest kirjandusen tarvitusele võtmisega sanktsioneerime. Mitte enam ega vähem. Teie uvvenduste suhten on kirjanikud kokku kõrgem tribunaal.

Vaidlen kindlasti Teie väite vastu, et modern luuletajate suurim kirjanduslik teenus on keeleline ja et nad seega vaid nõnda palju väärt on, kui palju nad Teie, nagu Teie seda omale ette kujutate, keelevvenduse teenistusen seisavad, ollen Teile selle juuren Teie keelevvendusliku ausamba postamendiks.

Ei! Teie väide on egoistlik ning sihilik. Teie pigistate asjata silmad kinni selle suure murrangu een, mis on sündind nimelt viimsel ajal värsitehnika, stiili ning sisu alal eesti uvveman luulen. Ka ilma keelevvenduseta oleks see küllalt suur ning silmatorkav. Igatahes ei olene see mitte uvvenduslikust keelest, vaid

uvvenduslik keel sellest. Murrang sisun on mõjutand uvvenduse tarbe ka keelen. Nõnda on see. Mitte teisiti.

Teie olete vist tähele pannud, et keelevvennemine ka väljaspool Teid sünnib. Nõnda on tarvitusele tulnud seenütleva lõpp „n“, tegijaütleva „ai“, „ei“, astmevahetuslik „vv“ (näituseks: majan pro majas, luuletai pro luuletaja, raud-ravva pro raua ning muud) luuletajate eneste poolt tarvitusele võet. Teie olete vist tähele pannud, et uvvenduste tarvitamisel teatava kirjanikkude sugupõlve juuren mingisugune iseenesest sündind kokkulepe valitseb ning et see kokkulepe selle poole sihhib, et kirjakeele murraku niipalju kui võimalik plastilikuna lõuna-eesti murraku poole tagasi painuta. Sen viimsen on meil Teiega mõned lahkuminekid, sest Teie liigute omi vastendamisten põhjaeesti keele piirin. Suurem hulk modern luuletajaid, Teie mõistet tarviten, on pärit Lõuna-Eestist, seepärast juhib nende keele instinkt lühikest mitmuse partitiivi ning genetiivi tarviten lõuna-eestiliste lõppude poole. Sama võõras on nendele ka nõrgaastmeline i- mitmuse vorm. On veel küsimus, kas lõpuks aidust või aiust, kas laipust või laibust, või koguni murrakuliselt laipest. Mitmuse reljefsema markeerimise pärast on igatahes parem tugev paine. Muidu on erinevate lõppvokaalide rikkus soovitetav, ja just värsi muusikalise instrumenteerimise mõtten. Igatahes on Teie ning teiste keeleteadlaste kohus kirjanikkude keeleinstinkti õigele teele juhata, nendele nende vigu kätte näidata ja nendele paremaid õppimise abinõusid ning võimalusi muretseda. Sest kust peaksime meie õppima, millisest autoriteetlikust allikast ammutama, kui Teie näitate, et isegi Tartu ülikooli eesti kirjandusajaloo professor Gustav Suits, kelle üks luuletus Tuglase järele sama palju väärt olevat kui teiste luuletuskogu (v. „Ohvrisuitsu“ arvustus), meiega ühen keele alal patustab, kirjuten eideid pro eiti (Ohv. 76), turde pro turdi (Ohv. 102), maiset pro maist (Tuulem. 47), peenrate, küünlate pro peenarde, künalde (Ohv. 138, 142), valvades pro valvates (Ohv. 56), armvõitlus, tormhooedes, viulunutt ning jumalsalgaja pro armuvõitlus, tormihooedes, viulinnutt ning jumalasalga (Ohv. 11, 27, 57, 139) ning veel nüüd äsja ilmund luuletuskogun „Kõik on kokku unenägu“ kärssse pro kärssu ning tuulevaga pro tuulvaga.

Muidugi mõista, katedri vead ei vabanda meie vigu. Meie huviden on vigadest vabanda ning seepärast oleme Teile alati tänu võlgu, kui Teie meile meie vead, mis teeme, kas teadmatuse või lohakuse pärast, kätte juhata. Meie ei ole Teiega ainult siis rahul, kui Teie kui mõni vana koolmeister iga vea man

kahjurõõmsalt parastate: vaata jälle, vaata jälle! Paraku näivad meie keelelised väärtused Teile tihti kahjurõõmu valmistavat, Teile teeb nende leidmine hingelist lõbu, Teie demonstreerite neid ning kandute sennen vaimustusen paradoksi: „Ärge luuletage! Kannatage, ma teen teile uvve keele, siis alles kirjutage omad surematud teoksed!“

Nagu oleks keel Teie teha!

Eks ole, herra Magister? Keeleuuvendus nõvvab vigurdamatut kaastöötamist kõigilt, ilma et Teie aegajalt sensatsiooni teeksite. Selle juuren lasete teie mõned asjaolud silmist ning ei suuda ega läbe tungida arvustavate teoste sissu.

Teie kirjutate: „Riimi saamiseks moodustakse mõnikord ka uusi sõnu, mille tähendus ebamääraseks jääb, või tarvitatakse mõnd olevat sõna moonutet kujul või ebaharilikus, tundmatumas tähenduses.“ Selle kinnituseks toote Teie „Taliharjast“ lk. 60 järgmise näituse.

Leekiden, sõjan, valun kupume.

Miks arvate Teie, kui Teil sõna kupume tundmata on, et see siis uus sõna ning ebamäärane on? Olete Teie see, kes kõik teab? Kupatama-sõna on aga kogu Lõuna-Eestin tunt rahvasõna ning tähendab esialgset keetmist. Nii kupatakse herneid, seeni ning süldikeetmisel esialgu loomasoolikaid, magu ning muud liha. Muide, võime mõne mehe naha ka kuumaks kupata, kui see liiaks sügeleb.

Samuti pole Teie, herra Magister, läbend tähele panna, et värsin „tantsivad kiike kuldsen tolmun kihulased“ sõna kiike pole mitte mitmuse genetiiv, vaid ainsuse partitiiv. Kas Teie pole tähele pannud, kuidas sääsed alla ja üles tantsivad? Eks see ole kiigetants? Meie ütleme: tantsivad polkat ning mina ütlen: kihulased tantsivad kiike. Sest mis mõte on: kihulased tantsivad kiikede kuldsen tolmun, nagu Teie aru saate. Ning miks peaks Teie arvaten sõna s ü d a olema vigane genetiiv, järgmisen lausen: kui liha s ü d a verest nõrgus, viimselt löi (Am. 57)? Seekord ei taha vaene s ü d a mitte genetiivin, enge nominatiivin olla, sest s ü d a nõrgus verest. Soovite ehk koma sõna liha järele? Võib ju kah. Mis aga illatiivi s ü t t a puutub, siis võin seleta, et selle vormi man minul kunagi kahtlust pole olnud, nii tuttav on see minu kõrvale. Kas olen seda vormi kindlasti rahva suust kuulnud, ei või kinnita. Aga kui pole sarnast vormi olnud, siis võib see tulla. Igakord ei maksaks Teil, herra Magister, siiski asja nii lihtsalt võtta. Mingisugust jämedat süntaksiiviga ei oleks siis järgmisen rahvalauluvormilisen salmin.

Südämen on süte vakka,
põvven mul tuli punáne,
lumihang ajüde takka.

Teie näete, et sellen luuletusen on katsut saavuta rahvalaulu ning kunstluule sünteesi, sellep riimid ning rõhkude nihutamine. Halb luuletaja oleks see, kes kolm rahvalaululist loidu kordamist järgimööda annaks, ilma üteluse järsu muutmiseta. Lugege, herra Magister, rahulikult viimase rea t a k k a õigeaks vormiks, mõelge ärajäet verb tuleb juure ning Teie näete, millise elavuse toob salmi järsk üteluse muudatus ning kuidas selle läbi salmi mõte laieneb. Ja, südämen on süte vakka, põvven mul tuli punäne, aga lumihang tuleb kõige selle peale ajüde takka, sellepärast sööbki sõna veel kord minu südäme, selle südäme, mille eneseavaldus Teie ning Teie mõtteosaliste arvamise järele on ainult eneseklounitamiseks.

Ütleme nõnda: palju meie ei tea, natukene küll. Ainult rohkem heatahtlust, vähem kahjurõõmulist parastamist iga lõvvet vea man, herra Magister, ning Teiegi leiaksite Eesti modernistlikkude luuletajate töödest palju ilusat, mis Teile praegu sulet.

Olen senni juhtind Teie tähelepanu enese luuletustele, kuid ma võiksin sama eduga ka teiste — Underi, Semperi, Alle ning teiste — luuletusist näitusi tuvva, kun Teie pole läbend asjade põhja vaadata. Mittearusaamise tagajärjel olete Teie sääil vigu leidnud, kun neid ei ole. See venitaks aga minu vaidluse Teie kirjutuse pikkuseks.

Ühen küsimusen tahaksin aga Teiega veel nõu pidada. See on nimelt objekti küsimus. Minu keeleinstinkt ütleb minule, et eesti keelen objekti küsimusen ka aja moment kaasa kõneleb. Nii ei ole mulle mitte ükskõik, kas mina ütlen „üht võrku lõhun (või ühe võrgu lõhun), teise koob su armastus“ (Am. lk. 44). Täisobjekti juuren väljendab, minu tundmise järele, verb lõppend tegevust, enne kui teine tegevus algab, osaobjekt aga kestvust ning ühe aegust. Nõnda on siis objektil eesti keelen kaks funktsiooni. Esiteks, ta näitab, kas tegevus sihhib kogu või osa eset; teiseks määrab ta verbi aega, seega jaotaden ning pretseeriden eesti keelen leiduvaid aegu, tuvven eesti keele korduva, vältava ning lõppend tegevuse mõiste. Nõnda väljendab lause: „Üht võrku lõhun, teist koob su armastus“ üheaegset vältavat tegevust. Nimelt: „Sellel ajal, millal mina üht võrku lõhun, koob sinu armastus teist“. Lausen: „Üht võrgu lõhun, teise koob su armastus“ väljendavad täisobjekti juuren verbid tegevust, mis üks teisele järgnevad. Lause mõiste on: „kui lõhun ühe võrgu ära, siis koob su armastus teise. Võib aga kujutella pää- ning kõrvallausen

ühel sõnast täis- ning osaobjekt, nagu on „Amoresest“ tsiterit lausen, siis saaksime käenoleval juhtumisel järgmise mõiste: „selle aja jooksul, mil mina üht võrku alles lõhun, koob su armastus juba uvve valmis.“ Nõnda siis, uusi võrke saab iga vana võrgu lõhkumise järele ikka rohkem ning rohkem, ma mässun ikka rohkem ja rohkem võrkesse. Nõnda on see lause mõeld. Võtame selgema näituse. Sulane jootis hobust ning jäi tukkuma. Sulane jootis hobuse ning jäi tukkuma. „Eks ole siin selge vahe? Kas Teie arvate, et teadlikult tarvitet täis- ning osaobjekti abil ei saa pretsiseerida ning mitmekesista eesti verbi aegu? Näeksin hää meelega Teilt sõnavõtmist sellen küsimusen.

Teil on õigus, et uvvendet keel hõlbustab luuletamist, kuid see on vaid niipalju, kui palju ta võimaldab täpsemat sõnastamist. Muidu on keeleuvvendus meil väga valusalt kahjulik olnud, pöörden meie ning publiku tähelepanu luuletuse sisult keelele. Selle tagajärele olete Teie ise ning Teie mõtteosalised jõudnud väärile otsuselle, nagu oleks modernistlikkude luuletajate pääteenus keele alal. Sellen, nagu ju sai öeld, avaldub muidugi Teie isiklik auahnus, mis tahab näha Teist juhit keeleuvvendusen aja kirjanduslikku pääväärtust ning päätunnuslauset. Ei taha salata, keeleuvvendus saab olema üks praegusaja kirjanduse ilmetest, kuid aega mööda saab ka Teile selguma, et aja kirjanduslik päämoment ometi avaldub sisun.

Lõpetan selle osa lootusen, et Teie, herra Magister, edespidi meile keelelisten küsimusten veel rohkem oma asjatundliku nõuga abiks olete, nõnda et Teiegi ise võiksite rõõmusta: need poisid oskavad kirjutata! Meie hool ning kaastöö keeleuvvendamise alal ei saa Teil ialgi puuduma. Sest meil on elavat keelt tarvis, mitte keeleteadlastel.

II. Värsitehnika.

Kuid nüüd tarvitan ma auditooriumi.

Keele alalt siirduden värsitehnika alale, kaotab Aavik korraka kindla põhja jalge alt. Kogu päätükk värsitehnikast, pääle mõne asjaliku väljavõtte, on vaid sensatsiooniks kirjutet. Võib ju olla, et Aavik tunden enese olevat ainukese selgenägija ning asjatundja värsitehnika ja stiili-sisu asjun enese paradokse usub, kuid tunden Aaviku higelist vajadust järjekorralise sensatsioonijärele, võib oletata, kust poolt tuul puhub.

Aaviku „selgenägijalik“ järjekorraline sensatsiooniline leidus seisab seekord sellen, et ta Kuresaarest eesti kirjanduslikule publikule vastse tõetähe laseb tõusta:

„Jah, versifikatsiooni poolest on Bergmann Visnapuust kahtlemata ees Koidula Underist, Jakob Liiv Semperist, Jakob Tamm Allest jne.“ Nõnda käib selle, Kuresaare prohveti uus kuulutus, mis vaesel kirjanduslikul publikul sen siurulikun luuleleitsakun värsket hommiku hingust tõotab. Kui tõsine prohvet lükkab Aavik ühtlasi ümber selle vana auväärt traditsiooni, et valgus idast tuleb. Seekord tuleb valgus läänest. Kuid kohe on tunda Kuresaare mudavannide vänget priisi, mida sügavamale Aaviku kirjutuse „uvve kuulutuse tõtt“ sisse hingame.

Aga kuidas siis kõigest sellest hoolimata on võind meie kirjandust lugeva publiku silmin modernistlikkude luuletajate kohta kujuneda arvamine, et nad on eesti värsi viinud „teatava artistilise täiuseni, vormi tehniliste võituden (H. Raudsepp „Vaba Maa“ a. 1921 nr. 35)“, kui kokkuvõtetten öelda võib, et „mõnede väikeste peenutsemiste ja iseäratsemiste kõrval eksitakse sagedasti kõige elementaarsemate ja olulistemate värsiehituse nõvvete ja reeglite vastu“, kui hüsteeriliselt hüüdma peab: „Oh, Under, Semper, Visnapuu, Alle, Barbarus ja muud, ma palun, ma vannutan teid: õppige enne vähemalt kümneni selgesti lugema, siis alles hakake luuletama!“ küsib Aavik ning vastab: „Ja, see tuleb sellest, et modernistlikud luuletajad ei hooli rütmist, nad ei hooli sellepärast, et Euroopan praegu sarnane kirjanduslik riidemood (kui vana igand lööksõna! H. V.), nad ei hooli seepärast, et nad ei oska, ei tea rütmi reaalist (mina harvendan, sest pärast tuleb meil selle reaalsusega tegemist H. V.) ilu tähele panna ega maitsta, nad on lõöd mingisuguse rütmi värvipimedusega, neil on väär arusaamine rütmi olemusest, neil on puudulik rütmitunne, nad kiidavad vastastikku üks teist ning publik? „tema ka, mis luuletehnikasse puutub, ei oska kümneni lugeda“. Mina, Johannes Aavik, olen ainuke selgenägija siin Eesti maakera pääl, ning minu kõlbline kohusetunne käsib minul, oo pime publik, sinu silmad avada, „et luuletajad ja arvustajad kõiksugu väliste kunsttükitemistega sulle tehnilist osavust ei saa ette tüssata“, lisab ta säälsaman. Kõik seletub lihtsalt: Ehvata! ava ning näe ja kuule! Ning nüüd avab Kuresaare prohvet oma suu ja õpetab:

„Tõsiasia on see, et suurem hulk vanemaid luuletajaid riimide puhtuse, intensiivsuse ja rohkuse pääle rõhku ei pannud. Suurem hulk luuletusi kirjuteti ühesilbiliste ristriimidega, kusjuures õige kahvatute riimidega lepiti, kuna rõhutumad (seega kahesilbilised) värside lõpud hoopis riimita jäid. Nende luuletuste harilikum ja sagedam skeem on järgmine:

(—) — — — — —	x (riimita)
(—) — — — — —	a
(—) — — — — —	x (riimita)
(—) — — — — —	

Sellest lihtsamat ja kergemat skeemi võib vaevalt enam olla (välja arvat see võimalus, kui read pikemaks teha ja riim hoopis ära jätta). Ja selle skeemi järele on Sööt, Anna Haava, Lipp, Juhan Liiv ja muud suurema osa oma luuletusi kirjutand (harvendus minu. Vaata: Aavik, „Puudused uuemas eesti luules“ lk. 44 H. V.) Selgemaks arusaamiseks võiks Aaviku skeemi illustreerida K. Petersoni „Lühikesest Kirjanduse teooriast“ tood näitusega. (Raske on küll aru saada, kas Aavik Petersoni või Peterson Aaviku tarkust jäljendab, aga selge on, et need herrad mõlemad prosodia suhten ühe vitsaga on lööd).

Võtame tüübilisema M. Veski „Isa sõnad“.

„Minu isa ütles mulle:
Prii on jälle meie maa,
Prii on jälle meie rahvas,
Armas poeg, sest rõõmusta“.

Ka L. Koidula „Pikalt kiigub paadikene“, ka Petersoni värsitehnika käsiraamatust illustreerib Aaviku skeemi.

„Ära usu, ära usu
Vaga silma nägu sa.
Valusalt, oh pärast tunned,
Kuis ta mõistnud valeta“.

Aavikul on õigus, lihtsamat ega kergemat on vaevalt võimalik kujutella, kuid Aavik ning Peterson eksivad ka siin, kui nad arvavad, et „maa — (rõõmus)ta“ ning „sa — (vale)ta“ mingisugused riimid on. Eesti keelen võib riim, ka muu lõppkokkukõla, ainult värsi viimse sõna päärõhust alata, kõrvalrõhk on selleks nõrk, et temast uut värsijalga lugema hakata. Seda lubada võiks vast neljasilbilisin või viie- ning enamsilbilisin sõnun. Nõnda ei ole siis sõna rõõmusta mitte kaks trokaid — — (vahe- tegemiseks peab rõhulisen skeemin kindlasti seda nõnda ' — ' märkima), mille juuren viimisel trokail rõhutu silp puudub, vaid kõige kindlam daktül. Katalektilist kaksiktrokaid daktüliga riimida ei saa! Seda võib ainult siis, kui Aavik-Peterson daktüli saba üles kisub, kuid see ongi see kuulus vemmelmärsside tehnika. Nõnda siis, Aaviku ant skeemin, mille ta ütleb vanema põlve luuletajate pääskeemi olevat, ei olegi üldse riimi. See on riimitu.

Kuid kõike seda arvesse võtten, ei jõvva Aavik muule otsuselle, kui „et viimased (s. o. vanemad luuletajad) on esimestest (s. o. modernistlikkudest) kõrgemal“ (vaata ibid. lk. 28). Muidugi, hää tahtmise man ning päälegi kui

kirjanduslikku publikut, arvustajaid ning luuletajaid endid nii lolliks peetakse, et nad, mis puutub luuletehnikasse, kümneni ei oska lugeda, võib sarnane lööksõna õhku lasta. Kuid see on avalik skandaal ning sensatsioon ja seda ongi Aaviku vananevatele erkudelle tarvis. Et see nõnda on, seda võib tunda kogu kirjutusest, kun pea iga lööklause man on naudit: mis ütleb publik, mis ütlevad luuletajad; seda on teada nende Aaviku agentide ülalpidamisest kirjutuse ilmumise ajal „Eesti Kirjandusen“, kes tasapisi kohvikuten ning kõrtsiden ja mujal oma maestrole publiku ning kirjanikkude meeleolust sellel puhul teateid urgitsesid ning Kuressaare toimetasid. Loodetavasti avavad tulevikun need Tartu—Tallinna—Kuressaare vahelised kirjad, kui neid kõrvale ei toimetata, kogu selle „puuduste-affääri“. On teada ka, et Aavik oman ette rehkenet sensatsioonin on pettund: sensatsiooni ei tulnud, sest „puudused“ osutid naeruvääriliseks, neid ei saadud võtta tõsiselt. Oodet pahameeletorm kirjanduslikun peren jäi tulemata ning Aavik pidi leppima „puuduste“ kirjutamisel ainult väikese vaimlise käsikiimaluse nautimisega, kui lubada omale tarvita sarnaseid „armsusi“, millest lokkab — Aaviku raamatu viimne osa.

Ei oleks mingit tarvidust Aaviku raamatut pikema kõne alla võtta, kui Aaviku ühen kalkulatsioonin mitte hädaohtlik tõde varjul ei seisaks. See viimne kalkulatsioon on teht nende hingede sisse vedamiseks, kes Aaviku põhjendat autoriteetlikkust keeleuuvvenduse alal võivad laienda kergesti muule alale. See on Aavikust vaimline spekulatsioon oma autoriteediga. Seepärast ning üldse, et prosoodilistesse ning muudesse kirjanduslikkudesse küsimustesse selgust tuvva, olgu lubat need read.

Kuid pöörume jälle kirjutuse järjele. Nagu nägime, oli endise põlve luuletajate harilik stroof iima riimita, ning seisis koon kahest neljalgsest akatalektilisest ning kahest neljalgsest trokailisest värsist, mis olid paigutat üksteise vahele. Kujutage nüüd omale, et Marie Underi viis ning minu viis poeside kogu oleks enamikun selle skeemi järele maha leierdet. Kujutage omale „Sonettide“ ja „Pierrot“ ja „Carmina barbata“ ja „Amores“ sarnasena. Kas ei jookse teil kananahk üle ihu? Aga, mis saab teist, kui Aavik teie silmad avab ning teie näete, et „nüüd meie Eesti luuletajad, need, kes just oma kirjanduslikust kultuurist uhked on, ei jõua enam oma eelkäijategi tasapinnani tõusta, vaid vajuvad allapoole“. See on, nad on jõudnud väljapoole värsitehnika valda, sest vanade skeemist olla ju vaevalt midagi lihtsamat ning kergemat. Ning mis see vanade stroof oli, seda nägime ülal.

Kuid küsime nüüd Aaviku enese sõnadega: kuidas siis kõigest sellest hoolimata on Aavik olnud võimalik Eesti uuema luule kohta kujuneda sarnasel otsusel? Ning vastame Aavikuga. See seletub lihtsalt. Selle võimaldas arvustajale (s. o. Aavikulle) väike asjatundmine värsitehnika alal. See viimne on Aaviku otsus, mis ta, ainuke selgenägija, teeb oman raamatun arvustajate, publiku ning luuletajate kohta. Raamat ise olgu aga igale ühele kurvaks lugemiseks sellest, kuidas üks hää inimene enese värsitehnika ja stiili-sisu mõistmist Eesti kirjandusen on täiesti võimatumaks teinud. Selle hää

inimese prosoodilised arusaamised ning teadmised, olgu juba kohe öeld, on pärit sellelt samalt stroofi skeemilt, mille ta on üles säädnud meie vanemate luuletajate kohta. Mõistagi, uuem Eesti luule ei annud välja seda skeemi — uuem Eesti luule on allapoole vajund. Üles? — seda ei soovi Aavik.

Millele põhjendab siis Aavik omad otsused? Kõige elementaarsemaks värsitehnika nõudeks olla, et rütm ja riimid oleksid õiged, reeglipärased, ütleb Aavik, vaatame siis lähemalt, mis see Aaviku õige rütm ja riim õieti on. Algame rütmiga. (Järgneb).

ARARAT.

ARNOLD ULITZI ROMAAN.

Tõlkinud M. S.

Keset maanteed vedeles vankri-ratas liivas. Läbi rummu kasvas rohi ja raudse vitsa oli rooste mustaks söönud.

Tammi ja maantee vahel oli paar peotäit heinu; viimne jäanus kellegi asemest. Siin oli elus inimene maganud. Sada sülda eemal istus luukere ja toetus puu najale, ainult pea oli maha kukkunud ja lamas hammuli maas ning näris rohtu viimse päevani.

Edasi lamas saan liivas, luukere aisade vahel, ja sõitis igavikku.

Vanker lamas kummuli ja sirutas idiootlikud rattad õhku. Sinine taevast paistis kodarate vahelt. Aleksandril oli hea tuju. Ta läks tammilt alla vankri-rusude juure. Ta tundis sõrmedes pöörast iha, rattaid keerutada. Kolm ratast oli nii kõvasti liivas kinni, et nad ei liikunud, ja neljanda rummus asus hiir. Aleksander naeris, rebis ratast, kuni see keerlema hakkas ja hiir noolena läbi õhu lendas, maha langes, nii et liivaterad tuiskasid, ja kõrte vahele kadus.

Aleksander keerutas ratast. Kui ratas väsida tahtis, kihutas ta seda sõnadega taga nagu väsinud hobust ning jagas pihuga hoopes: liivaterakesed rummus rigisesid, ürginimesena vaatas Aleksander liikuvat imet. Rasked mõtted kerkisid hingepõhjust nagu sügav ja pime kurbus. Ta unustas ergutamise ja ratas jäi seisma; äkki seisis kogu ümbrus ja terve maakeral liikumata paigal.

Aleksander ehmatas. Tusaselt jooksis ta tammile tagasi. Kuid veel kord pidi ta nagu võlutuna ratta poole tagasi vaatama. Kummuli käänatud vankril seisis hunt ja nuusutas liikumatut, mis äsja oli liikunud. Ent see jäi

surnuks, ja tõsisena ja rumalana seisis loom paigal, seda vaadeldes. Aleksander laskis ja tabas.

Siis lamas raudteevagun tammi kõrval ning jälle ei pääsenud ta mööda, vaid pidi, pidi alla minema. Ta ronis õõnsa akna kaudu sisse ja vaatas ahnelt ümber nagu tuukur hukkunud laevas. Õhk tundus vagunis raskena nagu vee põhjas ja pime oli nagu tungiks valgus suure vaevaga läbi sügava mustava vee.

Ta ei leidnud midagi, kuid märkas välja-kangutatud kruvide jälgi. Nurgas, sootuks mulla all, leidis klaasikilluke; ta puhastas klaasi ja vaatas selle läbi päikese poole. Siis viskas ta klaasi äkki maha, nii et see pihuks killustus.

Ning jälle rändas ta seitse versta.

Siis nägi ta mõni samm tammist midagi heledat ja lipendavat, mis hommiktuules näis lendu tõusta tahtvat. Jälle sundis teda ahne uudishimu alla minema.

See oli vaid tükike paberit — kollane, luitunud ja mullane; koltunud ja peaaegu ise mullaks muutunud.

Aleksander naeris laginal: „Ajaleht! ajaleht!“

Ta kiskus paberitüki maast, raputas mulla selle pealt ja luges; luges naerdes, luges valjusti ja preesterlikult, sest tõepoolest! see oli osa Moskva manifestist, mis kõneles inimese vabadusest. Selle oli tema kord kirjutanud ja kaheskümnes miljonis eksemplaaris üle Venemaa külvanud; külades oli selle eest nisu ja pekki vahetatud!

Kuid ta ei tunnud leekisid saatanlikest sõnust loitvat; haiglasena ja murelikuna kum-

mardus ta mullakuhjakese kohale, millest ta paberitüki oli tõmmanud ja vaata: see oli kuhjakene inimsõnnikut. Valjuma häälega kui kõik muud surmatud maa jäänused, milledest ta mööda oli tulnud, kisendas see sõnniku-kuhila haiseval suul. Sügavamalt vapustas see teda kui võimas manifest, mille muld oli katnud. See kuhilas kisendas:

„Vaata, Aleksander, tapja ning suurvaim! Mind on elav inimene teinud! Tema ihus tekisin, tema ihust tulid! Surmahirmus marsis vägi, kuid ühte painasin mina enam kui surmahirm! Teised marsisid, tema aga kükitas maha! Ta vahtis minejatele järele ja hädaldas: „Oh jumal, oh jumal, kui kaugele ma jään!“ Ja pead teisele poole käänates nägi ta hunte. „Oh Jumal, et praegu pean siin istuma!“ Püss oli tal põlvedel, vaesekesel, ja kükitades laskis ta naeruvääriliselt püssi, et hunte hirmutada“.

Aleksander naeris:

„Seltsimehed“, ütles ta: „te ei tahtnud ühesugused olla, kuid tükike leiba peeneks raiutud õlgedest ning jahvatatud puukoortest tegi teid kõiki ühesugusteks. See rõõmustab mind väga“.

Ta paiskas jalaga kuhila ümber, nii et see tolmas.

„Isegi linnud pole sind tahtnud“, sõnas ta põlglikult: „Ei ole sinus teragi jahu, raasugi liha, ivagi kaeru, ainult õled ja puukoor! Revolutsiooni-leib, vabaduse-leib, raske seedida! Tahaksin, et mõned sinusugused maa peale alale jääksid! Sest võib olla, siginevad inimesed uuesti ja siis tuleksid kord õpetlased, torgiksid neid hõbe-sondidega, vaatleksid luupide ja mikroskoopidega. Tahaksin kuulda, kuis nad imestama saavad: „Inimesed sõid puukoort!“

Aleksander paiskas oma manifesti-leheke-se õhku, lõi püssiga järel ja laulis pöörases võidujoovastuses oma laulu:

„Raudteed on hävitatud,
Raamatuid ei trükita,
Paberit ei tehta,
Klaasaknaid ei ole,
Süsi ei kaevata,
Lõnga ei kedrata,
Kangast ei kujuta,
Saapaid ei tunta,
Riideid ei õmmelda,
Keegi ei oska kirjutada,
Keegi ei oska lugeda,
Omandust ei ole,
Tööd ei tehta!
Jooge, seltsimehed, jooge,
Elame paradisis!“

Ta rüüpas viina ja marsis edasi. Kui hämaraks läks, oli ta kivist jaamahoone lähedal. Tagaseinale toetas veel katkenud katus. Nii tekkis kolmnurkne koobas; Aleksander roomas sinna sisse ning sõi kaks tükki leiba. Oli sootuks pime siin sees, ta uinus pea.

Hommikul helendas murenenud telliskivide ja katuse ning müüri pilude vahel nii ere valgus, et see otse kahisevat näis. Ruumi sisemus oli täis õrna, mahedat kuma.

Aleksander ärkas ja kohkus, nähes määratu suurt suud enda pea kohal. Surmahirmus andis ta rusikahoobi avasuu poole; suu kumises, metall-hambad kõrisesid. Aleksander kargas üles, ärevalt kobas ta kätega, siis hakkas ta mõirgavalt naerma.

Ei, tõesti, see polnud hundi, vaid grammofooni suu! Ilm oli hävitatud, kuid grammofoon oli põgenenud koopasse ja vahtis suu ammuli tuleviku poole.

Nagu kurivaim kargas Aleksander riistapuud kallale, kobas värisevate kätega poleeritud kasti, silistas plaati, tundis peeneid kriipsukesti, milledest inimhääli võis tõusta nagu umbrohi põllupeenralt — või ka nisu, jah, nisu! Ta naeris tasa ja pinevalt. Ettevaatlikult kobades leidis ta nõela, siis keeras ta aparaadi üles ja kuulas, suu lahti, algavat kõhinat.

„Ah, nõel oli liig nüri!“

Ta kummardus sügavamale.

„Kõnele ometi!“ palus ta ärevalt.

Plaat keerles ägades.

„Ah!“ kaebas Aleksander kurvalt ja tusa-selt nagu laps: „Ah! Ent kuula, kuula!“

Ta pörkas tagasi, ta kükitas maha nagu rätsepp, ta kiskus silmad pärani, surus rusikad maha, ta kerkis üllatusest ning ootamata ehmatusest.

Kogeledes, sõnu katkestades ja vahele jättes kõneles masin:

„— — — mitte tüssata, vennad, õõnsate — — sõnadega! — — — eksitada — — kavala — — kapitaali preestrid, kes teile ütlevad: „Purustate ainult, kuid ei ehita!“ — — — Tõesti, mina ütlen teile: Hävitage, hävitage, hävitage! Küllastuge, te näljased, sellest uhkest sõnast! See maitseb magusam kui ehitamine; kuid vereimejatele maitseb see nagu sapp; ja see on hea! Joovastuge sellest magusast sõnast, mis on täis magusat ja sooja verd! Unistage sellest sõnast! — — — Kui keegi tuleb te voodi ette ja hüüab: Ärka! siis karake üles ja haarake püss ehk kirves; hõisake ning hüüdke: Purustagem! Sest tööd on palju, kulub aega enne kui valmis saate. Te ei tohi palju magamise peale mõelda, sest

kes kapitalismi tahab hävitada, peab kogu ilma hävitama! — — —

Kultuur! Kultuur! — — tuur! Ärge laske endid petta pehmete kapitalisti-sõnadega! Kultuur on kapitalism, on rikaste leidus; kultuur on jõud, jõud on ülekohus. Selle peab hävitama, vennad! Ärge kartke! — — — iial taganeda! Naerdes peate tapma! Naerge vennad, nagu mina naeran: hahahahaha! — — —

Grammofon naeris, sülgas plekist sõnu, naeris alatult, jäledalt. Aleksander taandus põlvili iseenda naeru eest.

Nii oli tema kõnelnud, nii oli tema naernud!

„Minu hää, minu hää!“, sosistas ta ja katsumus oma elavat suud.

Aparaat kähises. Aleksander kargas püsti, keeras uuesti.

„Võin kõnelda“, kisendas ta: „võin vaimustada, kuulake!“

Viiskümmend tuhat säärast riistapuud saatis ta Venemaa vaksalitesse.

„Kus on punaväelane püssiga, kes sind valvama ja üles keerama pidi? Kes inimestele pidi hüüdma :

„Astuge ligi, astuge ligi, ülemkommissar on teie jaoks toredate kõne masinasse pidanud!“

Kus on rumalad puupead-talumatsid, kes arglikult kuulavad, kartes et plekktorust äkki pommid lendavad?

Surnud, seltsimehed, kõik surnud!

Kus on need, kes vaimustatult röökisid:

„Õige, õige, õige!“

Kus on need, kes püssid haarasid ja sõtta läksid purshuide vastu?“

Kakskümmend korda laskis Aleksander iseennast kõnelda ja kakskümmend korda satust ta vaimustusse:

„Teen teist kõik, mis tahan!“ kisendas ta: „Olete minu kätetöö, seltsimehed! Olen kapitalist, olen Jumal! Olen maailm! Tahan teid veel kord näha!“

Ning ta tõusis üles ja asus teele, ülbust üleni täis, suurushullustust ääreni täis. Ta kõndis päeva ja öö otsa, ilma kordagi söömata.

„Mina olen maailma tahtmine,“ kisendas ta, kui nälga tundis; ja nälga puges peitu, vingudes nagu pekstud peni.

Iha viina järel haaras teda metsikult. Ta ei suutnud kätt enam valitseda. vägisi võttis käsi pudeli taskust. Aleksander hoidis pudelit, vaatles seda: „Sa surmavaenlane!“

„Ma ei taha“, kisendas ta.

„Ma ei taha“, kisendas ta nii valjusti, et taevas kahvatas.

Ta käänas pudeli kummuli, käsi värises nagu raugal, viin jookis vulinal liiva, niisutas seda vilkeks ja imbuse maa sisse.

„Oo!“ möirgas ta, heitis kummuli, hammustas liiva, nuusutas joovastavat lõhna.

Siis sülgas ta liivaterad suust. Ja rusikaga taevast ähvardades hüüdis ta:

„Aga ometi ma ei joonud!“

Päev möödus, öö möödus, hommik saabus, Aleksander ei suutnud enam jalul seista. Enne kui ta uinus, nägi ta suitsu kerkivat ja pomises:

„Inimesed?“

Kaugele ulatusid Cholopjenitshi sood ja rabad. Keset soid asus järve sinkjas kangas. Järvel ei olnud nime, seda nimetati lihtsalt järveks. Kogu ümbruskonnas on kõigest kaks asundust: Cholopjenitshi järve põhjapoolses otsas ja Prjessnaja lõunapoolses.

Kohalik rahvas ei vajanud järvele nime; lapsed ja vanad teadsid niigi, et temast jutt oli, sest kogu Venemaa koondus neile väikesesse maa-alasse järve kallastel, mille taga algas põhjatu soo.

Ainult kaks rada käisid üle soo, need olid nii kitsad ja nii rasked leida, et revolutsiooni neid polnud leidnud. Ja nii lai oli soo, et mustad taudi-linnudki sellest üle polnud pääsenud.

Talvi ei tinutanud põhjatumaid soid kõvaks ega ehitanud sildu punaväe-meestele, kes teisel pool sood ninad õieli magusat toidulõhna nuusutasid. Isegi talv polnud järveäärsetele talupoegadele vaenulik.

Kahe aasta eest oli ime sündinud: soojad allikad olid soo põhjas pakatanud, need virisesid laisalt sootaimestiku käärivate juurte vahel ega lasknud soopinda enam kõvaks külmetada.

Jumal oli ime teinud, sest püha Leonid oli palunud:

„Isand, ehita müür meie ümber, kaitse meid hulluks läinud maa eest!“

Suures kaares käis Napoleoni maantee ümber Prjessnaja, veel kaugemale taandus raudtee-tamm, mida mööda Aleksander oli rännanud.

Kadapakõõsa all lamas Aleksander ja magas. Sinkjas-mustad putukad ronisid ta jalgel, puna-kuldne sitikas rabeles ta habemes. Ka liblik tuli kergelt läbi õhu lähemale, ja sisalik lebas Alekstrandri liikumatul käel. Palju muid loomakesi rändas imetlema inimest, sest harva tuli mõni inimene neisse paigusse.

Kui silmapiiril juba õhtu hämardas ja uduloorid soost kerkisid, ilmus idapoolt mees,

koormakandjat hobust talutades; ta nägi Aleksandrit ning jäi nõutult seisma. Hobusele pani ta ettevaatlikult käe nina-sõõrmetele ja silitas teda, sest ta kartis, et loom vast magajat pelgab.

Äkki naeratas mees, sest ta märkas Aleksandri püssi. Ta võttis püssi ja hüüdis:

„Isand! Isand!“

Et võõras mitte temasugune polnud, vaid võimukandja oli, märkas ta magaja otsaesiselt, suust ja kätest, mis uneski ohje pihus hoidsid.

„Isand!“, ütles ta aupaklikult, sest magaja võis keiserlikust soost olla.

„Isand, isand!“ hüüdis ta uuesti.

Ta oleks kisendama pidanud, et Aleksandrit äratada. Kuid seda ta ei julenud, seepärast puudutas ta näpuotsaga tasakesi magaja pahemat jalga. Jalas oli viisk nagu vaestelgi.

Aleksander tõusis äkki istukile, otsis püssi, kisendas metsikult.

„Mis sa tahad? Kus mu püss on?“

„Isand“, naeratas mees õrnalt: „Jumal õnnistas sinu und; hüüdsin sind, kuid sina ei kuulnud, seepärast puudutasin sind.“

„Kus on mu püss?“

„Tõstsin selle üles, sest maa on niiske. Kanna seda sinu eest, sest oled väsinud ja seepärast, et võõrad sõjariistus meie külla ei tohi tulla.“

„Külla?“ küsis Aleksander ärevalt: „Kus on küla? Ah,“ ütles ta siis: „nägin ju suitsu.“

„Seal on küla“, ütles talumees: „Aga see ei paista. Ainult kui papp tule süütaks, pais-taks täheke.“

Aleksander naeris pilkavalt:

„Kas teid siis keegi pole leidnud, kes te majad oleks põletanud ja te pekitükid söönud?“

„Oo!“ ütles mees uhkusega: „siin on sõjamehi küll seisnud kuulipildujatega; aga teed külasse pole nad leidnud. Keegi ei leia teed sohu; kurjad kaotavad silmnägemise teed ot-sideski.“

Aleksander raputas pead.

„Oleks keiser siia külla põgenenud, kui revolutsioon tema lossi purustas“, ütles mees: „siis poleks keegi teda leidnud. Siin oleksid kõik vürstid ja vürstiprouad võinud elada, oleksime neile soojad majad ehitanud!“

Ta vaatas Aleksandri ahnelt otsa, kuid Aleksander tõmbas näo viltu.

„Need ei jookse enam siia, need on kõik surnud, kullake!“

„Kahju“, ütles mees: „Oleksin neile hästi süüa annud.“

„Kas sa ei karda mind külla viia? Ehk olen kuri ja teised saavad sind söimama!“

„Isake ütleb: Tehke ligemisele head; kes head teeb, on tugev.“

„Oo!“ naeris Aleksander: „See on tark mees! Ons teie papp?“

„Ei, ei,“ ütles talumees kohkunult: „Papp ei ole püha. Tema ükski on püha ja teeb palju imet. Ainult vanad raugakesed surevad meie külas, haiged teeb ta kõik terveks.“

Nad kõndisid edasi, Aleksander ei saanud aru, kas nad teed mööda sammusid või otse hämarasse sohu läksid. Talumees aga kõndis rahulikult, maha vaatamata, ning jutustas:

„Kord oli Leonid juba surmas, kuid püha neitsi palvetas tema sängi ees, kuni haav Leonidi südamest tema südamesse läks. Leonid andis kogu maa talupoegadele, ise aga elab ta saarel keset järve. Ta arstib haigeid ja sööb meeleldi haugi. Ta palvetas kuni soojad allikad soopõhjas pakatasid ja alatasa nutavad, nii et talv soost võitu ei saa.“

„Soo ei külmeta?“ küsis Aleksander.

„Ei, isand, kunagi. Ime on sündinud.“

„Imetegusid ei ole“, kisendas Aleksander vihaseks.

Siis kehitas talumees õlgu ja teadis, et võõras keegi vürst ei olnud.

Aleksander aga vaikis ja oli iseenda peale veidi pahane oma sõnade pärast, sest tal oli suur sooja söögi isu ja söögist ei tahtnud ta ilma jääda. Hulk aega ei mõtelnud ta muud kui: kartulid ja pekk! kartulid ja pekk!

Kartulid ja pekk, — see oli jumalik!

Äkki kostis keset vaikust ja pimedust talumehe hääl rõõmsalt ja sõbralikult:

„Tuluke! Tuluke! Papp süütas lambi!“

Aleksander ehmatas.

„Tõepoolest!“ ütles ta ja kuldne täheke, mis õige lähedal näis vilkuvat, mõjus tema peale üllatavalt ning rahutuks tegevalt, — nii palju valdavat rõõmu oli selle säras.

Papi-maja kööki astudes pilgutas ta silmi. Köök oli täis tõrvaste puuhalgude lõhna. Talumees võttis mütsi peast ja läks papi tuppa. Kuuldusid sumisevad häälled. Papp tuli valges linases rüüs kööki. Tal oli roosa lapsenägu, hõbedased võietud kiharad rippusid roosa kaelani.

„Tulge sööma,“ ütles ta ja viis Aleksandri lauda, kus papi naine viie tütre ja kahe pojaga istus. Põrandal segisid ka lapsed ja mängisid kassiga: vastsündinud laps lamas hällis lae all.

Aleksander vaatas otse kohkudes seda inimeste-hulka.

(Järgneb.)

NIKOLAUS KOPERNIKUS.

500-aastase sünnipäeva puhul.

Nikolaus Kopernikus sündis 19. veebruaril a. 1473 Thornis. Siia oli Niclas Koppernigk, suure astronoomi isa, a. 1458 Krakaust tulles elama asunud. Õpetlase ema, Barbara Watzilrode, kuulub vanemasse Saksa aadelperekonda, kuna isa rahvuse kohta ägedaid vaidlusi on olnud sakslaste ja poolakate vahel. Olgugi, et küsimus otsustamata, nimetavad siiski mõned Saksa lehed, teadusmehest tema hiljuti möödunud 450 a. sünnipäeva puhul juttu tehes, teda julgesti „Saksa“ õpetlaseks.

Kopernikuse isa oli tuntud ärimees, kuna tal ema poolt kaitsjaiks olid mõjukad sugulased, nõnda et õpetlasele, olles materiaalselt kindlustatud, võimaldus end täiesti pühendada teaduslikule tööle.

Vaevalt kaheksateistkümme aastat vana, astub Nikolaus Krakau ülikooli. Siin oli suur mõju nii inimese kui ka õpetlasena matemaatika professoril Adalbert Brudzinski. Tema mõjul ja juhatusel hakkaski Kopernikus õppima astronoomiat, kuna ta samuti tema mõjul on teinud ka oma esimesed astronoomilised vaatlused.

Kolmeaastase filosoofiakursuse lõpetades reisis Nikolaus oma onu Lukas Watzilrode, Ermlandi ja Frauenburgi piiskopi juure, kes õepoja teadusliku hariduse omandamiseks igapidi kaasa püüdis aidata. Nii laskis piiskop ka nüüd omal kulul noormehe reisida Itaalia, mis tol ajal, olles valgustatud humanismi ja renässaansi heledaist päevist, küll iga teadushimulist nõiavõimuga enese poole pidi tõmbama.

Sügisel a. 1496 saabus Kopernikus üle Alpide. Kõige pealt tuli ta Bolognasse, et tutvuneda arsti- ja õigusteadusega. Siin oli õpejõuks nii teoreetikuna kui ka vaatlejana tunnustatud astronoom Novara. Kui hoolsasti Kopernikus kuulas

Novara loenguid, näitab juba asjaolu, et peagi õpetaja ja õpilase vahel tekkis lähedane sõprus.

Vaheajal oli Lukas Watzilrode oma kaitsealuse majandusliku seisukorra seega hästi kindlustada suutnud, et oli muretsenud talle doomherra koha Frauenburgi kogukonnas, kuna sel teel uue kogukonnaliikme seisukohase hariduse eest hoolitsemise kulud juba viimase kanda tulid. Aasta viibis Kopernikus Roomas, kus matemaatika professorina pidas külaskäigu-loenguid. Oles doktoridiploomiga lõpetanud õigusteaduskonna, palus ta doomkogukonnalt oma õppimise jätkamiseks veel kaks aastat, millise loa ka sai, lubades ennast pühendada arstiteaduslikele uurimustele, et pärast tubli arstina olla abiks kogukonna liikmeile kui ka piiskopile.

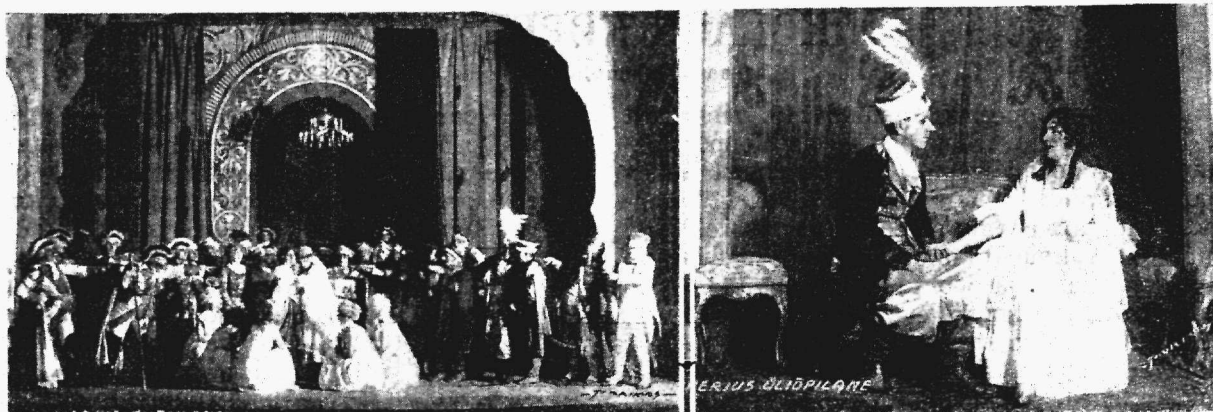
Kui kauaks Kopernikus siis veel Itaalia jäi ja kas omas doktori aukraadi arstiteaduses, pole selgesti teada. Igatahes mainitakse ta Ermlandis viibimisest esimest korda a. 1505.

Omas uues ametis doomherrana võitis Kopernikus peagi oma kaaslaste ja piiskopi suure usalduse ja sageli valiti teda nii mitmeigi vastutava ülesande täitjaks diplomaadilisel alal, kuna samuti nii mõnelgi korral on nimetatud ta teeneid arstina.

Hoolimata oma mitmekülgsest tegevusalast, jäi Kopernikus siiski vaikseks ja tagasihoidlikuks õpetlaseks ning sarnasena pühendas ennast väsimatu usinusega omale armsaimale teadusharule, taevakehade uurimusele. Ühe doomtoridest, mis veel praegugi alles, oli korraldanud tähetorniks. Pikksilmi tol ajal veel polnud ja tähtede vaatlemisel tarvitati visiirinstrumenti, mida kasutati kui *instrumentum parallacticum*, *quadrum* või *astrolabium*, võimaldades nende abil päikese ja tähtede seisukohtade kauguste

Nikolaus Kopernikus.

ESTONIA TEATER. Operett „Kerjus üllõpilane“.

mõõtmisi, olgugi tagajärgiga, mis kaugel praegusaegsest täpsusest. Et Kopernikusel sarnaste viletsate abinõudega siiski korda läks kolme kaarminuti täpsusega määrata kindlaks Frauenburgi geograafiline laius, annab tunnistuse õpetlase vaatluskunstist.

Milles seisab teadusmehe suur elutöö, on üldiselt tuttav. Kui jälgida mõne päikesesüsteemi kuuluva taevakeha, mõne planeedi, liikumist, siis selgub, et see on äärmiselt keeruline, kuna täht pea kiiremini, pea aeglasemalt liigub, sageli teiste tähtede suhtes neist maha jääb ja nii mõnigi kord koguni peatub — ühe sõnaga, käib teed, mis ei näi tahta alluvat ei ühegi seaduspärasusele. Siiski arvasid vana aja kuulsad astronoomid Hipparch ja Ptolomäus olevat leidnud kindla ilmasüsteemi, oletades kõiki tähti keerlevaina ümber meie maakera. Nimeetatud süsteemi seaduspärasus aga tarvitses veel kujutlust, et iga planeet, ringides ümber maakera, omal teel peab veel tegema teise vähema ringi, milline asjaolu pidi seletama planeetide ebahühtlase liikumiskiiruse.

Kuid peagi nähti, et korrapärasuse ja täpsuse saavutamiseks ei jätkunud kahe ringimise kujutlusest. Tuli juure võtta veel enam ringimisvõimalusi ja see viis kogu süsteemi lõpuks suurtesse segadustesse ja keerulikkusse.

Sellest segadusest päästiski teadusilma Kopernikus, näidates, kui palju lihtsamana esineb kogu ilmasüsteem, kui võtta planeetide, nende hulgas ka maakera, ringimistsentriks päikene. Teos, milles õpetlane oma teaduslikke vaateid selgitab, kannab nimetust: *De Revolutionibus orbium caelestium* (taeva ringteede pöörlemistest) ja on kirjutatud Ladina keeli, mis tol ajal oli üldiselt tunnustatud teaduskeeleks.

Millise mõtlikkuse ja hoolega Kopernikus oma töö juures viibis, näeme juba sellest, et ta tema kallal töötas 25 aastat ja pärast oma teose lõpetamist kaua hoidis käsikirju trükki

andmast. Esimene eksemplar teadusilmas suure pöörde toovast teosest saabus Frauenburgi alles siis, kui autor lamas juba haige raugana voodil. Mõned päevad pärast seda, 24. mail 1543, suri ta. Võitlusi, mis hiljem Kopernikuse loomingu ümber ägedalt lõkkele löid, ei elanud ta ise enam kaasa.

Kopernikuse teose esimese väljaande trükkimist juhatasid kaks õpetlast, Johann Schöner ja Andreas Osiander. Kahjuks lubas enesele üks neist, arvatavasti Osiander, käsikirja võltsimise, kuna ta Kopernikuse eeskõne asemele omalt poolt mingi koguni teiselaadilise paigutas, nimetades selles teost vaid vaimukaks hüpoteesiks, millel pole mingit eesõigust vana süsteemi ees ja millel tuleb alluda nii mõnelegi usulikule järelemõtluks. Koguni vastuoksa oli aga Kopernikus, nagu selgub tema pühendusest paavst Paul III, täiesti veendunud omis vaadetes, olgugi, et neile kindlamate tõenduste toomise pidi jätma hiljemate aegade hooleks.

Mida mõtles Kopernikus usulisest takistusest, mille põhjal Melanchthon juba enne ta teose ilmumist uue ilmasüsteemi vastu ägedaimalt sõdis, näeme pühendusest Paul III, kus ta ütleb: „Võib ju leiduda jutukaid inimesi, kes, ilma ühegi matemaatilise hariduseta, siiski võttes enestele õiguse teha otsusi matemaatilises küsimuses, toetudes mingile võõriti mõistetud kohale Pühas Kirjas, mu tööd laidavad ja ta vastu sõdivad.“

Kopernikuse sõbrad märkasid peagi ta raamatu eeskõne võltsimise ning astusid selle vastu ägedasti välja, nad püüdsid kaotada rikutud väljaande, kuid oli juba hilja. Lõheta, mis vaatele teosesse oli tekitatud, oleksid ehk uued ideed leidnud tunnustuse juba varem ning suurem osa võitlusist, mis nende läbi tõusid ja hiljem Galilei vaidlusis oma kõrgeimale tipule jõudsid, oleks ehk ära jäänud.

EDWARD JENNER.

Tema 100-aastaselt surmapäeval.

Rõugete vastu kaitserõugete panemise ajalugu on õige vana; ka see asjaolu, et lehmarõugete edasiandmine inimesele kaitseb õigete rõugete eest, on vana maarahva tarkus. Isegi Jenner polnud esimene, kes ettekavatsetult lehmarõuged inimesele pani. Kuid sellegi peale vaatamata on ajalool õigus Edward Jennerit austada kui rõugete võitjat ja esimest selles hiilgavas teadusmeeste reas, kellele inimkond tänu võlgneb suurema jao külgehakkavate haiguste taltsutamise eest.

Meie oleme unustanud, mis tähendus rõugetel vanasti oli. 18. aastasajal niitsid nad maha peaaegu 1/12 rahvaarvust. Nad on rohkem haudu täitnud kui kõik sõjad, ka rohkem kui ilmasõda. Peale selle on nad lugemata paljude elusate välimuse moonutanud — seega inimesi kõige karmimalt nuhendes. Meil ei ole abinõu nende kannatuste mõõtmiseks, millest meie vabanesimo. Kõik tõsisemad teadlased on ühel nõul, et Edward Jenner rõuged on võitnud.

Seda, mis varem juhuslikult omandatud teadmine oli, sama vähe vilja kandis, kui metsõunapuu ja metskaer, muutis ta üldiliseks viljakaks teaduseks. Kuidas see sündis, sellest pajatagu järgmine kirjeldus: aastal 1749 Berkeley's Gloucestershire's kirikuõpetaja pojana sündinud Edward Jenner pandi 13 aastaseks õppima Ludlov' arstiasutusse Sudbury's Bristol'i juures, nagu sel ajal Inglismaal kombeks oli. Kord kui parajasti jutt rõugetest oli, ütelnud keegi abitarvitaja: mina neid ei karda, mul on lehmarõuged olnud. Siis vististi võttiski see mõte võimust noores Jenner'is, et teda enam kunagi maha jätta. Täisealiseks saades, oli ta õpilaseks suure anatoomi ja kirurgi John Gunter'i juures. Ka sellest ajast on üks tähtis mälestus jäänud. Kui õpilane kaitserõugete panemise üle rääkis, ütles talle õpetaja: „Ärge mõtelge Jenner, katsuge parem.“ Jenner mõtles, kas mitte võimalik poleks tarvitusel oleva, kuid oma kaunis suure kardetavuse pärast halva kuulsusega inimese rõugete lima asemele kaitserõugete panemise juures lehmarõugete lima võtta. 1780 aastal hakkas Jenner oma kodukülas arstiks, ning asus lehmarõugeid uurima. Üheksa aastat hiljem pani tema kartliku südamega oma 18-kuulisele pojakesele searõugelima kaitserõuged ja alles 1796 kandis ta rõugehaige talutüdruku Sarah Nelmes'i,

tüdruk oli rõugetes lehma lüpsnud, rõugelima kergete lanzeti-lõigetega noormees James Phippsi käe peale. Rõuged tulid üles. Kuue nädala pärast kordas Jenner rõugepanekut inimeserõugelimaga ning, nagu Jenner arvanud, ei tulnud seekord rõuged üles. Järgmisel aastal seadis Jenner kokku kirjatöö oma saavutuste üle ja saatis ta „Royal Society'le.“ Tähendatud selts ei pidanud käsikirja seile vääriliseks, et teda oma ajakirja veergudel ilmutada. Aastal 1798 kirjastas Jenner oma väikse

töö ise. Sellele järgnes õige palju pahandusi ja haavamisi; piiratud mõistus, kadetus, omakasupüüdmine ja isegi usuline fanatism alustasid sõjakäiku Jenneri vastu, kuid kõik lõppes enam-vähem rahulikult. Rõugetepanemine läi läbi. Jennerile sai au osaks, mida maailm iganes pakkuda võib.

Selle tõenduseks, kui kuulsaks tema nimi mõne aastaga saanud, olgu järgmine anekdoot: Esimestel aastatel peale 1800 oli Inglise arst Dr. Vickham Prantsusmaal sõjavangis. Pöörati Jenneri poole, et ta Napoleonilt vangi vabastamist paluks. Palve sattus keisri kätte, kui ta parajasti keisrinna Josefinega vankris istus. Keiser, kes Inglismaas oma kõige kardetavamat vastast nägi, lükkas kirja tagasi ja käskis sõitu alustada. Kuid keisrinna oli ka palvekirja vaadanud ning ütles ruttu keisrile: „Oodake, kas Teie ei näe kellelt ta tuleb — Jennerilt.“ Napoleon vastas: „Mida see mees nõuab, pole võimalik tagasi lükata.“ Sest ajast olnud Jenner edukas spetsialist inglasi Prantsuse sõjavangist lahti palumas

Ajalugu arvab Jenneri tegevust üheks neist haruldastest suurtest heategudest, mis tal arvestatud on. Tervishoiu ajalugu avaldab

sed, mis Jenner teinud, kitsamalt, kuid mitte vähem kaaluvalt, lauses, et Jenner näitas, et lehmarõugetes inimese rõugevistrikku sisu terve inimese peale üle kanda võib, selle juures viimaseid ka inimeserõugete eest kaitstes.

Jenneri arvates oli lehmarõugete põhjuseks hobuse labajalapaistetust ning pidi lehmarõugete panemine, mida varsti vaccinationiks nimetama hakati, eluaegset kaitset haiguse külgehakkamise vastu andma. Mõlemad väited polnud õiged. Mis aga õigeks jäi — sellest on teaduse ajaloole ka küllalt, seistes otsekohe enne Pasteur'i, Koch'i ja Behringi teenuseid.

K. Ipsberg,

kaubandus- ja tööstusminister, kes neil päevil ametist lahkus.

MÕNDASUGUST.

Ajakohaselt.

Praegune Angoora asub Väike-Aasia südames järsu kaljukoonuse külje all, muistse Ankyra kohal, mis kunagi üks õitsvamatest vanaaja linnadest Eel-Aasias oli. Augustuse ajal Kalaatia pealinnaks tõstetud, oli ta keskpunktiks

suurel Bütsantsist Süüriasse viival sõjateel ja tähtsamaks ladukohaks karavaanikaubanduses. Sinna ajajärku kuulub toreda templi Augusteumi ehitamine, mille varemud veel praegugi mõõdnud aja suurust suudavad meele tule-tada. Antiik-ehituste jäänustest, sammastest, reljeefidest,

raidkujudest jne. kokkuseatud müür ümbritseb osa Türgi-Angoorast. Rohkearvuliste mosheede peale vaatamata pakub linn kurba ja tõsist pilti. Umbes kolmekümne aasta eest sai Angoora raudtee ühenduse — nii kaua lukustatud Väike-Aasia pidi rahvusvahelisele läbikäimisele avatama. Juba varem juhiti türklaste tähelepanu selle peale, et linnal õige vilets väljumis olla. Ajaloolise silmapilgu tähtsusest aru saades otsustati linn üle värvida. Valjul käsul toimetati kohale suurel hulgal lupja, müüriseppe ja maalreid ning Angoora võõbati ülevalt kuni alla valgeks — elanikkudelt nõusolekut küsimata. Ka muistseid varemeid ei jätud rahule; et nende tähtsust alla kriipsutada, said nad kaugele nähtavad punased nurgatornid. See kõik sündis vanale ebausule otse vastu, et valge surmavärv on ja et valgeks lubjatud majas tingimata keegi suurema peab. Tuhanded käed olid selle kallal ametis, et Angora't ajakohaselt välja ehtida, ja värskest värvitud linn säntendas laial kungasmaastikul. Kuid värskendamisel olid ka omad raskused. Töö keskes võis ette näha, et lupja töö lõpetamiseks ei jätku; sellepärast tehti otsuseks ainult vastu teatavat külge olevaid ehitusi valgeks määrada. Teine pool linnast jäi endiselt värvimata. Anatoolia raudteega sissesõitnud reisijate imestus polnud mitte väike, sest läänest silmasid nad rõõmsa, heleda, idast — sünge, tumeda Angoora. Pilt tuletas meele teatri näiteseinu. Selle maa minevik ja tulevik leidsid ilmeka allegooria mõlema linnakülje kujul. Niisugune on Idamaa!

Sarnaseid iseloomulikke jooni leiame ka Sise-Aafrikas, kus kohalikud suguvõsad alatas sõjajalal olles viimasel ajal oma küla kindlustama hakanud. Niisugused kaitse-postid paistavad kaugelt vaadates täitsa kindlad. Lähemalt vaadates selgub aga, et sarnased „kindlustused“ ainult ühel küljel olemas ja nimelt vastu jõge, kui tähtsamat liikumisteed, kuna teised kolm küla külge täiesti kaitseta on.

Kirjavastused.

„-s.“ „H-gis.“ Kaks rida hoiatuseks teistelegi, et nad meie paberikorvi sarnaste luuletustega ei koormaks: „Sinu poole omi palveid, õhkeid: „Tule kevadiseks pea!“

Läkitan ja ootan vastust. „Päike, päike, sea...“.

Kivimurd. Meie ei hakka iga väikese artikli või luuletuse honoraari pärast autoritega kirjavahetust pidama. „Kosel“ — harilik vemmälvärs.

M. J. K. A.-s. Toimetuse ei hakka kõigi tühistate kirjutuste ja salmikute saatusest kirjalikult autoritele teatama. „Kevade“ ja „Talv“ avaldamiseks kõlbmata.

A. R. Tartus. Ühe artikli avaldasime. Arvustus jääb välja, sest see kirjastus nähtavasti ei soovi, et tema raamatuid arvustatakse.

Hiiu velle. Pilte tarvitame. Luuletus ei lähe.

R-n. P-s. Tõlked Rabindranath „Tagoberest“ (?) hooletult või omavoliliste lühenduste ja moonutustega tehtud; ei kõlba.

J. K-s. Siin. Tarvitame ühe neist. Kirjalikult arvamise avaldamine liig tülikas.

K. V-k. Tartus. „Vana palm“ ei ilmu.

Sml. T-s. „Sirelid“ ei ilmu.

Heil. A-vil. „Oli ilus suine pühapäev“ — kõlbmata.

Toimetusele saadetud kirjandus.

Kasvatus. Kasvatusteadusline ajakiri. Nr. 1. Jaanuar 1923.

Eesti Raudtee. Raudtee asjanduse kuukiri Nr. 1. 1923.

Georg Graf'i

laialt tuntud

raamatupidamise kursused — kirjateel.

Põhjalik praktiline õpetus liht-, Itaalia ja Ameerika süst. raamatupidam., kauband. rehkend. ning kaub. kirjavahetuses. — Õpikirjad on uuesti läbi vaadatud ja täiendatud ning ilmusid trükist.

Õpeviis on kolmeaast. kogemusega näidanud, et ta kõigile arusaadav on ja raamatupidamise oskuse omab, mida tunnistavad sajad tänukirjad ja rahulolemisavaldused. õpilaskogude kui ka üksikute õpilaste poolt.

Õpekava tingimised saadetakse 15-mlise postm. vastu esimesel nõudmisel välja.

Kursuste aadr.: **G. Graf — Tartu.**
Postk. nr. 56.

A. Stern.

Naisterahvaste rätsepp.

Kohale jõudnud Inglise riided kõige moodsamates mustrites.
nr. 7. Kullasepa tän. nr. 7.

Vastutav toimetaja Ed. Hubel. Väljaandja: Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse trükikoda. Pikk tän. 2.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse
kirjastusel ilmunud raamatute

nimekiri.

- Jaunart Jauram.** Lasteraamat. K. A. Hindrey. Hind 70 mrk.
- Jaunart Jaurami jõngermannid.** Lasteraamat. K. A. Hindrey. Hind 65 mrk.
- Jõngermannide jandid.** Lasteraamat. K. A. Hindrey. Hind 60 mrk.
- Minu kodust.** Lasteraamat. J. Lattik. Hind 130 mrk.
- Laste Rõõm.** Laste ajakiri. Toimetaja E. Enno. Hind 15 mrk. üksik nr. Aastakäik köidetult 300 mrk.
- Füüsika.** I, II ja III. jagu. M. Kesküla ja E. Maltenek. Hind I jagu 300 mrk., II jagu 180 mrk. ja III jagu 250 mrk.
- Kaubateadus I.** A. Aljak. Hind 100 mrk.
- Kasvatuse radadel.** Kasvatuse õpetus. C. H. Niggol. Hind 630 mrk.
- Töökool ja õpekool.** Kasvatusteadusline teos. C. H. Niggol. Hind 50 mrk.
- Parlament.** Riigiteadus. H. v. Gerlach. Hind 35 mrk.
- Kuidas kunstlikult nooreks saada.** Loodusteaduslised uurimised. Professor Steinach. Hind 30 mrk.
- Minu mälestused.** Adm. Joh. Pitka meemuaarid. Hind 225 mrk.
- Sõda Landesvehriga.** J. Poopuu. Hind 100 mrk.
- Nipet-Näpet.** Legendid, anektoodid ja tösijuhtumised. A. Jürgenstein. Hind 50 mrk.
- Vähkmann ja Ko.** Följeton. O. Luts. Hind 100 mrk.
- Tiibuse Jaak Tiibuse kirjavahetus.** Ajaloolised humoreskid. A. Kitzberg. Hind 60 mrk.
- Tiibuse Mari ajalikud laulud.** Ajaloolised humoreskid. A. Kitzberg. Hind 35 mrk.
- Au langenuile.** Luuletused vabadussõja kangelastele. A. Kallas. Hind 200 mrk.
- Saatuse tujud.** Jutud Vene-Austria võitlustest Karpaatides. J. Mändmets. Hind 130 mrk.
- Punased lõunast.** F. Grass. Hind 60 mrk.
- Frithjof.** Norra rahvaepos. Ümber jutustanud P. Grünfeldt. Hind 75 mrk.
- Meie jõumajanduse sihtjooned tulevikus.** Prof. A. Kink. Hind 40 mrk.
- Täielik malemängu õpetus.** A. Burmeister. Hind 135 mrk.
- Poiss ja liblikas.** Novellid. A. H. Tammisaare. Hind 100 mrk.
- Kolm muinasjuttu lastele.** Z. Topelius. Soome keelest M. Nurmik. Hind 50 mrk.
- Mida võiks igaüks suguhaigustest teada.** Dr. H. Rütman. Hind 75 mrk.
- Pärisosa.** Luuletused. M. Under. Hind 85 mrk.
- Käikivi.** Novellid. A. Adson. Hind 85 mrk.
- Eestlaste sugu.** M. J. Eisen. Hind 200 mrk.
- Kaubateadus 2.** A. Aljak. Hind 160 mrk.
- Jmmensee.** Saksa kirjandus Eesti koolidele. Th. Storm. Hind 60 mrk.
- Kadunud mees.** Ülipõnev jutustus. C. Bridges. Hind 160 mrk.

Pealadus :

Pealadus T. E. K.-Ü. „Päevalehe“ raamatu- ja kirjutusmaterjaalikaupluses
Jaani t. nr. 6, Krediit Panga majas, ja kõigis „Päevalehe“ abitalitustes.

Saadaval kõigis paremates raamatukauplustes.

Eesti Kirjastus-Ühisuse «Päevalehe»

**raamatu- ja kirjutus-
materjaalikauplus,**

Jaani tän. nr. 6, Krediid Panga majas,

soovitab rikkalikus valikus odavamate päevahindadega
oma mitmekesiselt täiendatud kaubaladust koolidele,
- - õpetajaile ja õpilaskonnale - -

raamatuid, kirjutusmaterjaale ja koolitarbeid,
riigi- ja seltskonnaasutustele kontoriraamatuid
ja kantseleitarkirjandusi ja jälle müüjatele soodsa-
matel tingimistel igasuguseid sesooni kaupu.

Maitserikkad ilu- ja lihtpostpaberid,
kirjutuslaua garnituurid ja nahakaubad,

Täielik ladu ilu- ja jutukirjandusest ja
kooli- ning teaduslikkudest raamatutest.

Müük en detail ja en gros.

**Tellimiste vastuvõtmine kõikide väljamaa raamatute
- - ja ajakirjade peale. - -**